

NADAL

e l'emigrant

[13]

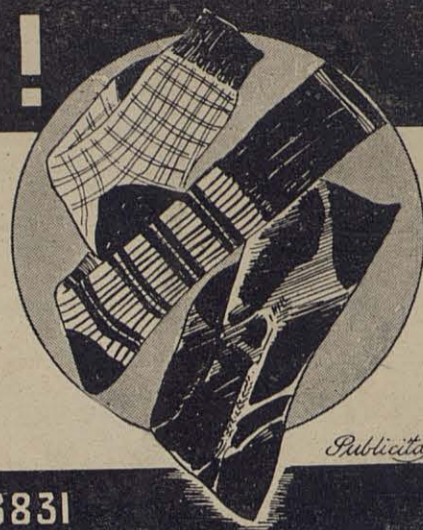
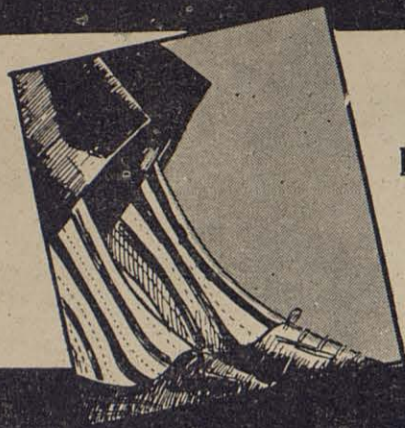
ATENCIO

CAMISERIES!

PER A MITJONS, ESTADIO
PER A SOQUETS, OLIMPICO

Les millors qualitats • No destenyeixen
Colòrs sòlids

OLIVERI & MATHIESEN LTDA.
FABRICANTS

Publicitat

SAN ISIDRO 1525 • TELEFON 53831

LA CASA IBERA

DE MARTINEZ I CASASUS

SAN PABLO, 1802 — TELEFON, 61345

TOT EL QUE NECESSITI PEL SEU

AUTOMOBIL

FABRICA DE MIRALLS

DE FRANCESC CUCURELLA R.
TALLERS ESPECIALS PER A PLATEJAR,
BISELAR I GRAVAR

Especialitat en miralls de fantasia i venecians

Casa fundada el 1906 — Importació directa

ARGOMEDO, 369

TELEFON, 66601

Castellà Granja i Cia.

Huérfanos, 780 — Teléfon 30472

Cigars "Romeo y Julieta"

Xereç "Tío Paco"

Conyac "La Parra de Oro"

CONTRA LA CASPA I LA
CAIGUDA DEL CABELL

PILOLINA

de TORT GERMANS

AV. B. O'HIGGINS 1751

TELEFON 63054

DEMANEU-LA A TOTES LES FARMACIES DE XILE

Publicitat

RESTAURANT DEL CENTRE CATALA

Huérfanos, 1111 — Teléfon 86583

ATES PER CARLES MOLLO

CUINA NETAMENT A LA CATALANA

VINS I LICORS DE PRIMERA QUALITAT

ESPECIALITAT EN BANQUETS

Gnines Companyies m'ofereixen
més garanties i facilitats?....

DECIDIDAMENT

Federació Xilena d'Assegurances

**LA NUMANCIA
LA FEDERAL I
CAUPOOLICAN**

Incendis - Marítimes — Transports — Garanties, etc

VALPARAISO (Gerencia)

SANTIAGO

Prat, 865 · Casilla 744 · Tel. 5854 Huérfanos, 972 · Casilla 1993 · Tel. 89684

Libreria SALVAT
Barcelona-Santiago

Agustinas 1043 — Casilla 2326 — Teléf. 84734
SANTIAGO

El millor assortit de llibres
La millor libreria

TRANSPORTATION

EMPRESA DE TRANSPORTS

H. BEDWELL i LEONART GERMANS LTDA.

ROSAS 1857

TELEFON 62483

LLIBRERIA SENECA

LLIBRES — REVISTES — FIGURINS — LITERATURA — CIENCIES — ART — TECNICA

L'assortit més complet i el millor servei de novetats de les principals editorials nacionals
i estrangeres.

HUERFANOS, 836

— CASILLA, 13171

— TELEFON, 33698

Assegurances

VIDA I INCENDIS

BARTOMEU SOLER i URGELL

EDIFICI DEL BANC ESPANYOL - XILE - Of. 905 i
HUERFANOS, 1055 - INTERIOR, 336 - OF. 204-8
TELEFONS, 62442 - 83151 - 74838

Forn i Pastisseria

Montserrat

d'ANDREU PLA

ENSAIMADES, COQUES I TORTELLS A
L'ESTIL DE LA NOSTRA TERRA.

ELS PRODUCTES D'AQUESTA CASA SON
GARANTIA DE QUALITAT I D'HIGIENE

ES REPARTEIX A DOMICILI

Puente, 825 — Santiago — Telèfon, 60147

Tallers Hispània

INSTAL·LACIONS

MOBLES

DECORACIO

FUSTERIA D'OBRES

TALLERS I OFICINES:

RUIZ TAGLE 1249

FABRICA DE NINES

de BALDOMA i Cia

BLANCO ENCALADA, 2565 — TELEFON, 90434

ASSORTITS ESPECIALS PER A REGALS DE
NADAL, CONVENIENTS A SINDICATS,
INSTITUCIONS, FUNDOS, ETC.

VENDES AL MAJOR I DETALL

FORN
"LA BARCELONESA"
DE RAMON BELLA M.

Els seus forns a vapor donen al pa una cocció perfecta.
La nostra especialitat són els xocosos, el pa de llet
i el de motlle.

REPARTIM UNICAMENT A PARTICULARS

AVINGUDA CONDELL 1654 · Telèfon 40568

Publicita

L'EMIGRANT

DESEMBRE DEL 1945

ELS APOLITICS, FAN
NOVAMENT LA POLITICA
DEL SABOTEIG

ANY I DOLÇA CATALUNYA, PATRIA DEL MEU COR... N° 13

Portantveu de "Solidaritat Catalana"

Editor: Agrupació Democràtica Catalana.

Redactors: Amichatis, Joan Manresa, Josep Ma. Casasses, Josep Ma. Imbert, Josep Torre de Mer, Santiago Meléndez, Miquel S. Cunillera, Joan Montañana, Angels S. Crespo i Isidre Corbinos.

Dibuixants: Roser Bru, Amichatis-Montero i Claudi Tarragó.

PREUS:

Subscripció a Xile \$ 100 l'any

Exemplar \$ 10

Per a altres països: Preus convencionals

Direcció postal: CLASIFICADOR 578 — SANTIAGO

NOTA.—Els articles signats, de caire polític o polèmic, són publicats sota l'exclusiva responsabilitat de llurs autors. Els articles

SUMARI

Portada, per Roser Bru. — Una lletra d'Antoni Rovira i Virgili. —

Editorial. — Solidaritat Catalana. Activitats d'Esquerra Republicana de Catalunya a Xile. — Alvaro de Albornoz opina. —

El Paral·lel, per Santiago Meléndez. — Serveis de la Catalunya Autònoma. Assistència Social i Sanitat, pel Dr. Miquel Cunillera i Rius. — Francesc Macià. — Lluny de la Pàtria. El

primer Nadal, per Angels S. Crespo. — Ruta d'exili. Un nou trasllat, per Joan Manresa. — Pels nostres infants. Molletes de

pa i llum meravellosa, per Jordi de Comarreu. — Un nou èxit de Amichatis-Montero, per Santiago Meléndez. — Nadalenca. —

Noticiari.

La Delegació d'Esquerra Republicana de Catalunya a Xile, ha rebut la següent lletra:

Montpeller, 18 desembre del 1945.

BENVOLGUTS amics: Vaig rebre, amb goig, la vostra interessant i encoratjadora lletra del dia 19 d'octubre prop-passat. Per la natura de les qüestions que s'hi tracten, vaig comunicar-la al President senyor Irla i, en la part pertocant al Govern català, vaig fer-ne esment durant les reunions celebrades aquest mes a París. Les vostres paraules i la vostra actitud van ésser molt ben rebudes, i elogiades com es mereixen. El President quedà encarregat d'escriure-us, i és probable que rebeu la seva lletra abans de la meva.

La concessió dels visats per a l'entrada a França dels Consellers senyors Pi i Sunyer i Carner, ha pres molt més temps del que ells i nosaltres suposàvem, degut a recents disposicions franceses i malgrat la cortesa benvolença de què és objecte ací la nostra actuació. Això ha endarrerit algunes coses de la feina que hem començat. Hi ha alguns punts que volem resoldre amb la presència d'aquells dos companys.

Tenim la impressió que els nostres afers col·lectius —els catalans i els republicans— van per bon camí, encara que no tot aquest camí hagi d'ésser pla. El factor internacional prepondera, i probablement serà el decisiu. Amb tot, el propi esforç és indispensable. La tasca dels catalans nacionals és dura, i exigeix una gran embranzida.

Personalment, agraeixo de tot cor les vostres afectuoses paraules, i m'és ben plaent d'oferir-me a vosaltres per a tot allò en què pugui servir-vos com a amic i com a català.

Us prego que saludeu en nom meu l'amic i col·lega Miquel S. Cunillera, del qual conservo el millor record, i l'amistat del qual no he oblidat pas en els llargs anys de l'exili.

Saludeu en nom del Govern, els amics de Xile, els emigrats vells i els nous. Bon any de 1946 per a tots vosaltres, per a les vostres famílies, per a Catalunya i per al nostre ideal.

Una abraçada del vostre compatrici,

A. ROVIRA I VIRGILI.

FA DOS mesos, el nostre editorial examinava la situació general que — en l'ordre interior i en el de les seves derivacions internacionals — oferia el problema de la restauració de la legalitat republicana a Catalunya i a Espanya. I consideràvem que, en definitiva, el conjunt dels factors es presentava favorable als nostres anhels, en-

cara que fos comprensible l'experimentar una primera sensació de descoratjament.

Ara podem arribar a una conclusió semblant, per bé que la sinceritat ens obliga a confessar que — potser d'origen més subjectiu que objectiu — és avui més forta la nostra decepció i costa més de foragitar del nostre esperit el pessimisme que malda per a apoderar-se'n.

I és natural. Ens trobem a les acaballes de l'any 1945, i eren molt grans i consoladores les il·lusions que tots ens havíem forjat, cenyint-les al transcurs d'aquesta anyada, sobretot quan els esdeveniments bèl·lics es precipitaren en una forma que superava els més assenyats optimismes, i s'imposà, magnífica i impressionant, la victòria de les Nacions Unides. Ens semblà lògic, llavors, que l'anihilació de tot l'aparell de la tirania nazi-feixista a Alemanya i països satèl·lits, i la ràpida derrota subsegüent del Japó, portarien com a conseqüència forçosa l'enfonçada de Franco i del seu falangisme, l'alliberament de la nostra Catalunya i la restauració del règim republicà, en un termini breu. Reforçaven, encara, les nostres esperances les primeres reaccions d'importància contràries a Franco, en l'ordre internacional (acord de les Nacions Unides, a la Conferència de San Francisco; i declaració dels "tres grans" a Potsdam), l'actitud dels elements polítics majoritaris decididament favorables a la ruptura de relacions amb el règim franquista, en una gran part de les nacions llatino-americanes, i els decissius triomfs electorals de les forces polítiques que, a França i a Anglaterra, havien proclamat sempre la seva simpatia vers la causa de la República espanyola. Les perspectives favorables als nostres anhels quedaven arrodonides en produir-se, sortosament, la unió dels catalans sota la direcció del President de la Generalitat i del seu Govern, i la dels republicans espanyols al voltant de la Presidència de la República i del Govern Giral. L'any 1945 arriba, però, al seu terme i, contràriament a les nostres esperances, constatem, amb amarga recança, com Franco es manté encara arrapat al poder i la seva llopada segueix oprimint tirànicament la terra mare i els nostres germans. És natural, doncs, que en comprovar aquest fracàs de les nostres il·lusions, almenys en el termini que consideràvem prudent, ens nequitegi el pessimisme.

Tanmateix si considerem i sospesem bé totes les circumstàncies de la vida internacional en els mesos transcorreguts des de la victòria sobre Alemanya i el Japó, aleshores — encara que ens dolgui — haurem de trobar comprensible el retard experimentat en la solució del problema que a nosaltres ens obsessiona, però que no és més que un dels nom-

brosos i greus conflictes que estan plantejats en el món de la post-guerra.

Tots els pobles del vell continent i de la Insulíndia que, d'una manera més pròxima i intensa, es vegeren afectats per la gran tragèdia, formulen ara, en forma apremiant, llurs aspiracions, de característiques diverses: canvis fonamentals en llur estructura política i social, exigències d'independència total o de modificació del seu status de sobirania, reivindicacions territorials, demanda de compensacions econòmiques, etc. I tota aquesta agitació — enrevessada barreja d'interessos moltes vegades contraposats, i més o menys legítims — aguditza encara més les naturals friccions i incompatibilitats que, en l'ordre ideològic, en l'econòmic i en el de les zones d'influència o dominació política, sobretot, es produeixen a cada pas entre les principals potències triomfants, en aquesta etapa de reajustament de llurs posicions en el camp internacional.

El greu desacord produït entre la U. R. S. S. i els pobles anglo-saxons en la Conferència dels Ministres de Relacions Exteriors celebrada a Londres, determinà de fet, durant un tres mesos, una pausa en el camí vers la solució d'aquests múltiples conflictes; pausa que els complicà en alguns casos, però entre els quals, certament, no pot ésser-hi comptat el nostre.

En canvi, l'èxit de la reunió que acaben de tenir a Moscou els tres Cancillers nordamericà, anglès i soviètic — que ja ha deixat ben encarrilats o ha iniciat l'arranjament d'alguns dels problemes més vius, — permet augurar un desenvolupament normal i feliç de la primera Assemblea general que l'Organització de les Nacions Unides ha de celebrar a Londres, en el pròxim mes de gener; i tot el que sigui avançar en els acords que estructuraran el món de la post-guerra, facilitarà, sens dubte, la solució del problema que planteja la persistència del franquisme feixista a Espanya.

En aquest aspecte, són simptomàtics alguns esdeveniments importantíssims produïts darrerament en l'ordre internacional. Al·ludim, en primer terme — i encara que el nostre criteri li sigui totalment advers, — a la proposició del President de Cuba, senyor Grau San Martín, que projecta la realització d'un plebiscit a Espanya, sota la supervisió dels pobles americans. I, sobretot, hem d'esmentar l'acord de reunir-se pròximament els tres Cancillers de França, Anglaterra i Estats Units per tal d'intercanviar llurs punts de vista sobre el règim de Franco i l'eventual trencament de relacions diplomàtiques, o bé la línia de conducta conjunta que, sense arribar a aquella mesura, assenyali més llur repudi vers el franquisme. Finalment, la proposició uruguàia sobre intervenció conjunta i la projectada Conferència de Cancillers americans a Rio de Janeiro poden marcar també cops forts o decissius contra Franco.

Altrament, tots els esforços que Franco i els falangistes, per una banda, i els monàrquics, per una altra, realitzen per a fixar, amb fortuna, llurs posicions, no es concreten en res sòlid. Per a ells el problema segueix també en peu, malgrat que — movent-se dintre del territori peninsular — usdefruïten el poder, o bé les forces espirituals i econòmiques que sempre han fet servir de palanca.

Tot ens indica, doncs, que va acostant-se l'hora en que — completament madur en el clima internacional — serà resolt el nostre problema. Per això, no ha de minvar el nostre esforç en el recolzament de l'acció reivindicatòria dels nostres governs, i en la dels germans que, en la pàtria, aprofiten totes les circumstàncies per a patentitzar llur adversió i resistència al feixisme franquista.

SOLIDARITAT CATALANA

Activitats de la Delegació d'Esquerra Republicana de Catalunya a Xile

LA DELEGACIO a Xile d'Esquerra Republicana de Catalunya, davant les noves que arriben de França, organitza diversos actes d'ajut amb la finalitat de millorar la situació de milers de catalans que sofreixen privacions de tota mena. E. R. de C. amb la seva lloable actuació, vol fer arribar a tots els catalans la prova efectiva que no havem oblidat tots aquells que llur comportament dignifica la nostra causa i que es mantenen lluny de la pàtria perquè no volen viure com a esclaus del feixisme espanyol.

A França hi manca de tot, puix l'ocupació alemanya va produir tota mena de robatoris i va deixar-la sense articles d'utilitat o de valor. Tot això provoca preus d'especulació i remarquem que els nostres germans no gaudeixen de situació econòmica que els permeti adquirir allò indispensable. Els refugiats arribats dels camps de concentració d'Alemanya són encara els més necessitats, i cal que acceptem la responsabilitat i urgència d'extendre i ajudar amb satisfacció l'actuació dels amics d'E.R. de C.

Difícilment es nivellaran les necessitats, però almenys, si tots fem quelcom, les millorarem considerablement, i això ens deixarà amb la consciència d'haver fet actes d'estricta sentit de germanor.

Por la presente comunicacion nos permitimos presentar a la Direccion de ese Laboratorio a nestros amigos, el Dr. Miguel S. Cunillera Rius y Don Francisco Conde Mallol; quienes en nuestro nombre tienen la mision de recoger medicamentos para ser remitidos a Francia al Honorable Sr. Presidente de la Generalidad de Cataluña.

La finalidad de nuestra peticion es aliviar la dificil y precaria situacion que se hallan sus compatriotas refugiados en Francia desde el final de la guerra civil española.

Confiamos que harán todo lo humanamente posible para complacernos y contribuir a mejorar la grave situacion de seres queridos.

Les saludan atentamente,

Los firmantes son:
Dr. Jerónimo Méndez
Dr. Alfredo Biondi
Dr. Hermes Ahumada
Dr. Gustavo Girón
Prfo. Ramón Valdivieso

Publiquen notes adreçades als metges i laboratoris farmacèutics xilèns i que arreu han trobat cordial rebuda. Cal fer constar que les autoritats que les signen ho feren amb joia i oferint-se d'una manera lleial, sincera i amarada d'esperit i cooperació digna d'elogi.

Estan signades per l'ex-President de la República, doctor Jerónimo Méndez; pel Director General dels Serveis Mèdics de la Caixa de Segur Obligatori, doctor Alfredo Biondi; pel diputat per Santiago, del Comitè Parlamentari Radical, doctor Hermes Ahumada; pel senador, President de l'Associació Mèdica de Xile, doctor Gustavo Girón; i pel professor de Terapèutica de la Facultat de Medicina de la Universitat de Xile, senyor Ramon Valdivieso.

L'ajut va per a tothom, sense diferències ideològiques. Les desgràcies han estat produïdes per un exacte sentiment de lluita, i tots esdevindran dignes quan la llibertat apareixi novament sense condicions ni privacions.

Volem deixar dit que els resultats seran lliurats a l'Honorable President de la Generalitat de Catalunya, Sr. Josep Irla i Bosch.

apreciado colega:

Se habrá Ud. dado perfecta cuenta de la tragedia que sufren numerosos hermanos en Europa, agravada por el clima invernal, que está destrozando innumerables vidas a causa de la escasez de alimentos y medicamentos. Afortunadamente la guerra terminó pero la situación de la mayoría de los países tardará mucho tiempo en mejorar, debido a la situación indicada. La heroica Francia se halla en condiciones terribles acentuada por la acogida fraternal que tuvieron con multitudes de refugiados de distintos países y naturalmente la atención primordial de su Gobierno recae en primer término, como cosa obligada, a sus connacionales.

Nuestros hermanos refugiados son quizás los más necesitados actualmente, ya que su precaria situación es debida a la guerra civil española iniciada el año 1936, con la sublevación militar

A fin de aliviar en lo posible su situación sanitaria, tan necesaria puesto que hay falta absoluta de medicamentos y a demás los existentes son a precios elevadísimos, hemos decidido a petición del Dr. Miguel S. Cunillera Rius, Diputado del Parlamento catalán y de la Delegación de Esquerra Republicana de Cataluña en esta, que un grupo de colegas amigos acuda en su auxilio.

Para el feliz cometido de nuestra misión, acudimos a Ud. para suplicarle que a serle posible entregue muestras de especialidades farmacéuticas de las que pueda disponer y que tan buena y humanitaria aplicación tendrían.

En la confianza que Ud. acogerá nuestra iniciativa y al objeto de evitarle mayores molestias, le rogamos que al recibo de la presente se sirva llenar el boletín adjunto, dándole su correspondiente curso.

Una vez recogidas en conjunto las muestras, serán remitidas a Francia y consignadas al Honorable Presidente de la Generalidad de Cataluña Sr. José Irla Bosch, cuidando en ésta de todos sus detalles el Sr. Francisco Conde Mallol, ex-Presidente de la Cámara de Comercio, Industria y Navegación de Tarragona

Agradeciéndole de antemano la buena acogida que dispensará a nuestra petición de estricto sentido fraternal y humano, le saludan atentamente sus colegas y amigos.

Los firmantes son: Dr. Jerónimo Méndez
Dr. Alfredo Biondi
Dr. Hermes Ahumada
Dr. Gustavo Girón
Prof. Ramón Valdivieso

El Dr. acusa recibo de la afectuosa carta cursada por sus colegas y participa, tengo disponible en mi estudio, calle N.º un paquete conteniendo especialidades farmacéuticas, correspondiendo así gustoso a los deseos expresados.

Pueden retirarlo el día a las horas.

Don Alvaro de Albornoz, Ministre de Justícia del Govern Republicà

(Degudament autoritzats pel seu destinatari, publiquem la següent lletra).

Mèxic, D. F., 13 de desembre del 1945.

Sr. Don VICENTE SOL,
Santiago de Xile.

VAIG rebre la seva carta del dia sis, que contesto tot seguit.

No sé si vostès tenen ja referències més o menys detallades del nou discurs d'en Prieto: una conferència que pronuncià en el Centre Republicà Espanyol, desenvolupant el tema: "Com podria verificar-se un plebiscit a Espanya". Jo no hi vaig ésser present i no conec encara el text íntegre, que suposo no tardarà en aparèixer a alguna fulla; però em digueren el suficient per a poder tenir una idea del discurs i de l'acte. Aquest fou organitzat per la Joventut Socialista. Sembla que el bon amic Prieto en el seu discurs es ficà amb tothom, principalment, com de costum, amb en Martínez Barrio, de qui digué que era, o havia estat almenys, partidari del plebiscit. Hi involucrà també algunes coses de la Junta de Liberación, que tal vegada convingui aclarir. Tot això és deplorable. Indubtablement en Prieto no parla oficialment en nom del partit Socialista, i la prova d'això és que els dos ministres socialistes que hi ha al Govern estan conformes plenament amb l'actitud d'aquest, contrària al plebiscit i d'absoluta afirmació de la legitimitat republicana, la qual és senzillament la seva raó d'existir. Però no hi ha manera d'evitar l'equívoc que es produeix amb aquestes actuacions.

No necessito dir-li a vostè que jo sóc absolutament contrari al plebiscit per nombrosíssimes raons. Comença perquè la paraula és desafortunadíssima, i no evoca res que pugui semblar una consulta electoral de tipus democràtic. El plebiscit històricament ha estat en el món contemporani —doncs el plebiscit de l'antiga Roma republicana era una institució de Dret civil— un instrument del cessarisme. Els famosos plebiscits napoleònics, que donaven milions de vots contra una minoria escassament de cents de milers, eren ve-

Alvaro de Albornoz opina

rificats sense llibertats de cap mena i eren, naturalment, fets pels Prefectes. Els dos Napoleons reivindicaven demagògicament el sufragi universal; però, a la vegada, negaven totes les llibertats i garanties ciutadanes. Darrerament el plebiscit fou arma predilecta de Hitler, que també volia carregar-se tumultuosament la constitució de Weimar, a cops de sufragi demagògic. Cap dels plebiscits de post-guerra no tingué propiament caràcter constitucional ni institucional, organització democràtica de cap gènere, sinó que tots foren emprats per a determinar la vinculació de poblacions a aquest o aquell altre Estat i altres qüestions de caràcter administratiu. Per a esclarir tot això degudament tenia jo el propòsit de donar una conferència que es titularia: "El plebiscit com a institució jurídica i política". No he renunciat a fer-ho, però em retreu la temença d'augmentar la confusió i l'enrenou. El meu discurs seria principalment tècnic, encara que, como és natural, amb una conclusió política; seria una cosa molt serena i el més objectiva possible, però li tinc por, n'obstant, a tot el que pugui semblar polèmica. Moltes vegades li he dit a en Prieto, en les nostres converses, que jo sóc, a diferència d'ell, l'anti-arxiu i l'anti-polèmica. Pel que fa referència al primer, sols vull recordar allò que mereix ésser recordat; el demés, primer ho perdono i després ho oblidó; i en quant a la polèmica, he cregut sempre que no porta a res més que a apassionar, a enardir, i, en definitiva, a obscurir o enterbolir les qüestions.

La situació d'Espanya, per altra part, em fa pensar que seria perillosíssim sotsmetre la República a una revisió electoral. Es pot i es deu en el seu moment, revisar electoralment l'estatut constitucional; la institució, no. La legitimitat republicana, deguda no tan sols a l'elecció del 12 d'abril, sinó, en general, a aquell pregon procés revolucionari que vostè i jo hem viscut amb molts altres amics, està per a mi per damunt de tot. I em preocupa molt, per no dir que m'espaoordeix, que pugui arribar un moment en que no tinguéssim més solució que la de tirar la República a cara o creu.

Es quelcom fatal, estimat Vicens, del nostre temperament i del nostre caràcter. Sempre hem d'estar dividits per alguna cosa. Ara sembla que ens barallarem pel plebiscit. Seria ja el comble, després de tantes i tan doloroses experiències.

Després de la seva marxa arribaren els dos ministres cenetistes. Bones persones, serioses i formals, i elements polítics ponderats. En Leiva, sobretot, ens informà en més d'un Consell, de la situació d'Espanya, d'on va sortir fa pocs mesos, com vostè sap. El més interessant és que sembla que el poble espanyol, les nostres masses republicanes i obreres, van perdre l'esperança en les ajudes internacionals i solucions favorables d'aquest tipus. Allà creuen cada dia més que l'únic que pot salvar-nos és un moviment interior, sense renunciar, és natural, a utilitzar les conjuntures més o menys propícies que pugui proporcionar-nos la política exterior. Tal moviment interior no el veuen aquests amics —i

El Paral·lel

Per SANTIAGO MELENDEZ

HI HA ACI, a Santiago, qui podria escriure més autoritzadament que jo del Paral·lel, aquella avinguda barcelonina sense parió, aquella mena de Rue de la Gaieté de Montparnasse ampliada. Al·ludeixo al meu antic i estimat amic, gran home de teatre, excel·lent comediògraf, l'actual sub-director de Ràdio "El Mercurio", Amichatis. Ell en sap certament un sens fi d'anècdotes i fets d'aquell bullidor d'activitats teatrals de tota mena, que contades per l'Amichatis tindrien l'interès, el color i la força que sols pot trametre qui, n'ha estat el que se'n diu l'amo per molts anys, omplint de gom a gom amb les seves comèdies, nit darrera nit, aquells baluards del teatre del Paral·lel que eren l'"Apolo", l'"Espanyol" i el "Còmic".

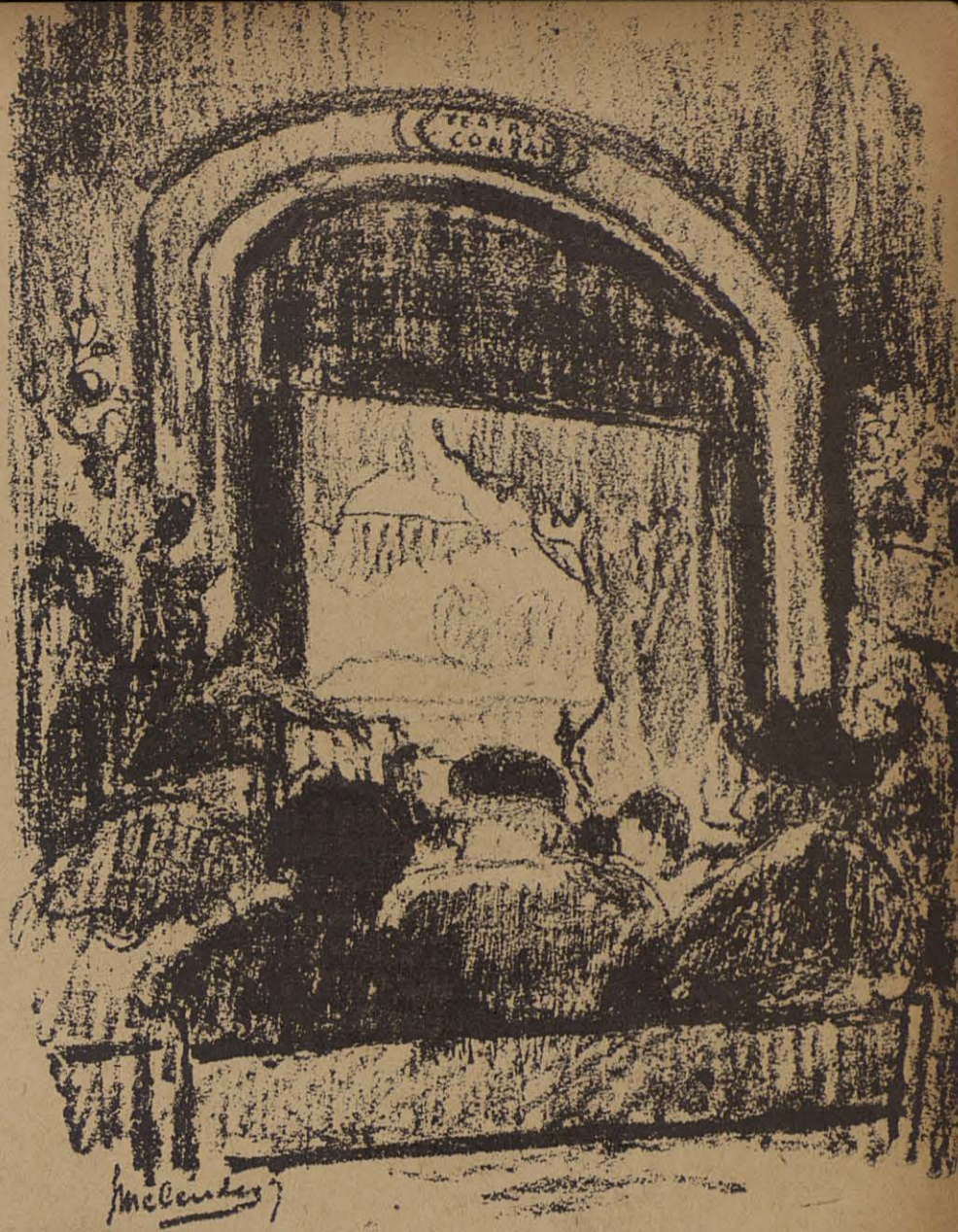
Jo sols puc parlar del Paral·lel com ho he fet, per exemple, del meu enyorat carrer de l'Argenteria. A l'Argenteria havia de parlar obligadament de xocolaters, camisers, argenters i ferraters, però al Paral·lel sols hi ha teatres, cafés de cigaló i cafés concerts; així doncs, no hi haurà més remei que parlar de teatres. Esperem que un dia l'Amichatis prengui el seu torn i ens condueixi per corriols que nosaltres desconeixem.

Les meves primeres anades al Paral·lel daten de l'any 1907. No eren ben bé anades ja que, com és natural, no hi anava sol; m'hi portaven. Per aquells temps, la gran sensació era la companyia de pantomimes dels germans Onofri. Presentaven les obres a tot cost i amb propietat. Era una família de grans artistes en el gènere de la mímica. S'emprenien qualsevol drama; el mateix feien "Tosca" que "La Corte de Napoleón" o "El ultimo cartucho". Tot ho escenificaven a gran espectacle, amb fastuosos decorats i vestits amb tota propietat.

Una de les coses que sembla més difícil de resoldre mimicament, a primer cop d'ull, són les escenes en les quals "parlen", a més dels quatre o cinc primers actors, enormes grups de comparses. Oi que sembla impossible? Bé, doncs els Onofri ho resolien de tal manera que el públic no perdia un mot ni del que gesticulaven els de primer terme ni tampoc dels del conjunt.

en això coincidia en Trifó Gómez— com una cosa impossible ni molt menys. Caldria estrènyer la comunicació amb Espanya i encarrilar degudament l'anomenada resistència. Això podria ésser més eficaç que els trucs, fins ara bastant inútils, a les cancelleries.

Darrerament han arribat de França els nostres companys Juli Just, Josep Maldonado i Victòria Kent. Amb ells vingué també en Pere Rico. Tots conten moltes coses més o menys interessants de la situació d'aquell país en la greu crisi que tothom sap. Poble i Parlament són resoludament favorables a la nostra Causa; però paralitza al Govern la situació política general, essent la seva situació difícil entre els xocs de russos i anglo-saxons. Una pau veritable, una pau jurídica, ja hauria acabat amb en Franco. Aquesta ano-

El públic era seu, i ho era perquè ells l'havien creat i ensenyat. Per a aquell públic ja podien fer l'obra que volguessin. No li importava el nom dels personatges que, en el repartiment de papers, correspongués als actors; per a aquella bona gent, l'home bo, l'heroi, era en Otelo Onofri, el pierrot, que encara que representés "El moro de Venecia" havia de presentar-se amb la cara blanca com un glop de llet, i el mateix esdevenia, pel que fa als noms, amb la resta dels actors, homes a dones. En els moments culminants dels dramons, la cridòria dels espectadors era imponent; els únics que no deien ni un mot, ni per a morir martiritzats de la manera més espantosa, eren els actors; a aquests sols els hi estava permès fer-se entendre per mitjà de la mímica.

M'ha quedat a la memòria un gest que, en les escenes

menada pau, que no és sinó un aspecte de la guerra, ho dificulta i complica tot.

El Govern segueix pensant en traslladar-se a França; però abans haurà de considerar, en atenció a les notícies que d'allí rebi, si disposarà de les garanties necessàries per a una actuació eficaç. En tot cas, jo em quedaré ací, per ara, així com en Barcia a Buenos Aires, amb el senyor Santaló, també, i probablement amb un ambaixador prop del Govern de Mèxic.

Si hagués de sintetitzar-li a vostè, estimat, Vicens, el meu pensament en dues ratlles, li diria que les coses van lentes, lentes, però no crec que vagin malament.

Rebi una abraçada del seu vell amic,

ALVARO DE ALBORNOZ

culminants, rarament se li escapava al pierrot. El vaig remarcar des d'un dia que representaven una obra, en un moment de la qual es tractava de que el "pierrot" salvés un fill seu de pocs mesos de les urpes d'un segrestador. L'escena transcorria de nit, i nevava, com és natural. El vent xiulava feréstegament. L'heroi, malgrat tenir tots els elements en contra, entrava en acció saltant un altíssim mur. El segrestador, home previngut, havia col·locat estratègicament un cordillet travessat a mig camí del pati, que sols en tocar-lo faria dringar una campana, i aquell que fes tal cosa se les hauria d'heure amb la seva daga enmetzinada. Quan el salvador hagué saltat a terra, la gent sentia ennuagar-se-li el cor. "Bé, ja ha saltat l'Otelo, però, ¿i el cordillet?", es preguntava un home tot retorçat-se unes manasses imponents de forjador. El pierrot, n'obstant, seguia avençant envers el fatídic obstacle, amb l'innocència adient. Tot d'una, quan ja es feia imminent la catàstrofe, en Polinto rellesca amb tanta neu i cau; quan s'aixeça ja era a l'altra banda del cordill. Els cors tornaren a bascular normalment però sols per pocs moments, perquè el pobre pare no sabia quina finestra corresponia a la cambra que empresonava el seu fill. Anava a les palpentes i passà dues, tres o quatre vegades per davant de la finestra, sense atinar. El públic aguantava l'alè amb dificultat. Per fi, un "moreno" que ja no pogué aguantar més, trencà el fatigós silenci: "¡Es a la segona finestra on tens el teu fill!..." L'Otelo féu una exclamació (amb mímica, naturalment) i d'un bot saltà a la finestra. Però encara no havíem acabat de patir, perquè el soroll despertà l'ogre que sortí, daga enmetzinada en mà, i en veure la finestra oberta, jurà venjar-se, i s'amagà darrera d'una pedra copant la sortida del nostre pierrot. Aquest aparegué triomfalment, abraçant el seu infant mentre el traïdor el deixava passar, tot preparant-se per a passar-lo, i quan la ganivetada era ja imminent, aquell mateix "moreno" arranjà novament la situació: "¡Al tantu", Otelo, que et ve al darrera!..." Sentir això el pierrot i tombar-se, tot fou una mateixa cosa. Deixà el menut damunt la neu, i... (aquí ve el detall inoblidable), s'encarà amb el "moreno" i amb la mà ben oberta, féu un senyal com volent dir: "Espereu, ja veureu com l'apanyo jo a aquest adefesi". Amb un bot fantàstic li saltà al coll i me l'estrangulà en un obrir i tancar d'ulls. El traïdor caigué de tal manera que la daga enmetzinada me'l travessà de part a part, quedant de boca terrosa, amb l'eina que li sortia pels ronyons. A terra, damunt la neu, una taca enorme d'esgarrifosa i autèntica sang. El teatre s'ensorrava dels aplaudiments i crits de victòria, mentre queia el teló. El protagonista saluda que saludarà. Teló amunt i teló avall, tantes vegades com volgueu. Mentre tant, el cadàver del criminal segrestador d'infants restava damunt la neu, mort com tots els morts, i Déu ens guard de que ningú l'ajudés a incorporar-se. No obstant, una "fabricanta", enternida, s'atreví a dir a mitja veu al seu home, mentre tots dos aplaudien entusiasmats: "Però, ¿que no aixequen el traïdor?, pobre home... s'escolerà si baden massa!..."

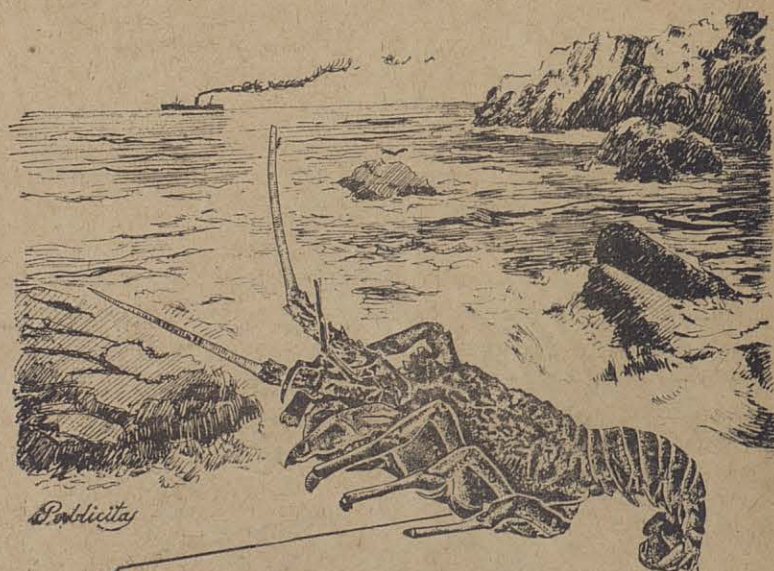
Els Onofri guanyaren molts diners i fins arribaren a construir-se un teatre, que és l'actual "Teatre Condal", però aquesta fou la seva gran equivocació. Com que el gènere havia tingut gran acceptació, els hi sortiren competidors barcelonins i fins estrangers. Al "Pabellón Soriano" (l'actual "Victoria"), a l'"Arnau", i fins al "Zorrilla", de Gràcia (al Torrent de l'Olla), hi treballaven respectivament l'Ibañez,

el francès Adams i l'Avila; a les Arenes una companyia que dirigia en Josep Domingo, mes conegut pel "Nas de punta", fill d'un taberner de Sants. El públic es repartí, i no poguent aguantar el gran pressupost del "Condal", els Onofri anaren a la fallida.

Al "Pabellón Soriano" la companyia de l'Ibañez no podia comparar-se amb la del "Condal", ni en el personal, ni en les obres, ni en les presentacions. L'empresari, que no era cap llec, reforçà l'espectacle amb cinema i grans atraccions. L'atracció final era de primera categoria. Em recordo d'un domador de tigres i lleons que presentava catorze tigres enormes i treballava nu de mig cos per amunt; els feia fer el que li donava la gana, com si fossin gossets, però un dia un d'aquells "gossets" li llança una fenomenal urpada que li arrencà mig pit. Al cap de poc temps, l'Henriksen, doncs així s'anomenava el domador, moria a Sant Petersburg, destrossat pel mateix tigre. El públic habitual del "Soriano" s'informà d'aquesta trista notícia per tres pissarres consecutives que l'empresari féu penjar al centre mateix del monumental i popular orgue elèctric que ocupava tota la façana de la barraca, donant detalls de la tragèdia. La primera deia: "El gran domador Henriksen ha sido gravemente herido por uno de sus tigres en San Petersburgo". L'altre dia el telegrama deia així: "El ídolo del público del Pabellón Soriano, el rey de los domadores Henriksen ha muerto en San Petersburgo". En el següent, el senyor Soriano s'hi arremangà i ens informà tal com podeu llegir:

"San Petersburgo (urgente).

Entierro Henriksen asistió representante Empresa Soriano. Zar de Rusia mandó representación. Stop. Empresa Soriano contrató todo costo capitán Petroff hágase cargo

30 ANYS DE PRESTIGI
La Bahía

de Nofre, Vadell i Perez Ltda.

LA CASA DELS MARISCS
ESPECIALITAT EN PLATS A LA CATALANA

MONJITAS 846 TELEFOS 32121 - 2 - 3
SANTIAGO

número Henriksen. Menagerie y capitán salen inmediatamente Barcelona".

Naturalment que el "número" no ha arribat encara al "Soriano", però cal reconèixer que, amb semblants arguments i competidors, la família d'artistes purs que eren els Onofri portaven les de perdre.

La barraca d'enfront, el Teatre "Arnau", emprava armes més subtils. Tenia com a vedette en la companyia de mímica un francès que es deia Adams. Era un home alt i prim, amb un nas imponent i unes mans llargues com uns espolsadors. Sols representava drames apatxes guinyolescos del maquis "montmartrois" de fi del segle passat. A aquell teatre quasi totes les obres eren de protesta contra les armes de foc. Hi havia de veure com l'Adams se les endegava per tal de convèncer el milionari "juerguista" que, enamorat bojament de l' "apachinette", volia defensar-la pistola en mà de les urpes del pierrot (que, per excepció, en el guinyol feia de traïdor), de que la pistola era arma de covards, perquè els valents es batien a falconades de ganivet. Devegades li costava mitja hora el convence'l, però a la fi l'home de l'abric de pells llançava lluny l'arma de foc i acceptava el ganivet que, amb rara polidesa, li oferia l'apatxe, mentre l'obria fent sonar un seguit de molles que esborronava. "¡Ja és meu!", deia l'Adams, sempre per mitjà de la mímica, i en pocs moments li feia la feina, enviat-lo a l'altre barri. La "panadera" que dedicava després a l' "apachinette" era de les de primera, però li era administrada tot ballant, per acabar emportant-se-la cap dins arrossegant-la pels cabells. Completava l'espectacle una desfilada de "coupletistes", amb estrelles com la Antonia de Cachavera, la Candelaria Medina, la Pepita Sevilla i fins la Escultural Bella Chelito. No us dic res més...

L'únic que s'aguantava lluitant lleialment era l'Avila; aquell xicotàs, pelut com un ós, excel·lent maquinista litògraf de ca'n Thomas, que els dissabtes i diumenges treballava al "Zorrilla", del Torrent de l'Olla, de Gràcia. Representava amb preferència drames socials, que eren de gran èxit entre el seu públic. La seva dama era una moixa que treballava amb un entusiasme i bona fe indescriptibles. Era una noia alta i prima com un espàrrec selvatge. Com és natural, era de Gràcia i tothom la coneixia pel sobre-nom de "La Seca". L'Avila, ja sigui per raons professionals o sentimentals, se n'havia enamorat i no podia suportar que ningú la motegés de "La Seca". Això li portà molts disgustos, perquè la pobre noia, ja representés "Mancha que limpia" o la mateixa "Dama de las Camelias", pels del públic era sempre "La Seca".

Una tarda, no recordo quina obra feien, un dels de dalt es passà tota la representació animant la protagonista amb cada... "¡Apa, Seca!"... "¡Molt bé, Seca!"... que l'Avila ja no sabia on les donava. En caure definitivament el teló, era costum de la casa que el pierrot, perruca en mà, anunciés des de la bateria, el programa del proper diumenge. Aquella tarda, l'Avila sortí a anunciar-lo treient foc pels queixals i llençant sinistres mirades al "paradis", reclamà silenci i digué: "Respetable público. El próximo domingo se pondrá en escena el gran drama "El huérfano enterrado en vida", original de un gran autor escandinavo (?) i... al mal parit que ha estat cridant Seca tota la tarda, al carrer l'espero, que li farà una cara nova..."

La companyia del "Nas de punta" tenia el seu feude a les Arenes i acaparava el públic de Sants, Hostafrancs, La Bordeta i La Torrassa. Actuava en una barraca que malgrat el seu aspecte rònc lluia un pompós rètol

Angel Guimerà i Enric Morera, autors de "La Baldiróna"

que el batejava amb el nom de "Pabellón Las Arenas". "El Nas de punta", malgrat l'exigüitat d'aquell escenari, i el rudimentari utilatge de què disposava, muntava quasi els mateixos espectacles que els Onofri. I havia de veure com se les endegava per a posar, per exemple, en escena "Mar por tumba o el almirante ciego". Rieu-vos del teatre sintètic amb tots els seus trucs. El "Nas de punta" ho arreglava tot, i estic segur que al seu públic li agradava més que els mateixos Onofri. No us explico l'argument de "Mar por tumba..." perquè amb sols llegir aquest títol n'hi ha prou per a imaginar-se'l, i crec, a més, que es una troballa única per a batejar una obra de pantomima.

En aquesta companyia es batia el rècord de sobrenoms. Sols hi havia dos elements que se'n lliuressin. Aquests eren la primera dama, la Carme Masdeu, i el pierrot en Carre-ras; tots els altres eren coneguts arreu pel "Mut" (aquest ho era de veritat), "El matalasser" o "El picapinyes". N'hi havia un altre, que per cert es troba a Santiago de Xile al front d'una acreditada empresa gastronòmica, a qui tots coneixeu, que era un punt fort de la companyia. No he pogut aclarir com li deien, però pel que he conversat amb ell es veu que ha contribuït moltíssim als dilectes sofriments dels "morenos" del "Pabellón de las Arenas" o del "Palacio de las Ilusiones".

Mentrestant, al Paral·lel s'hi anava produint una transformació i aquesta era producte, en bona part, de l'ambient polític. Les companyies de pantomima moriren d'inanició i qui els donà el passaport definitiu fou la companyia d'en Rojas i la Caparó, al Teatre Apolo. Era l'època àlgida del lerrouxisme, amb l'inici de les lluites socials, barreja d'anarquisme i confusionisme. El drama social, doncs, era la panacea adient per a gran part d'aquell públic de "damas rojas" i "jóvenes bárbaros", i l'empresa de l'"Apolo", amatent a les necessitats de l'hora, posà en escena un seguit d'obres socials, amb set i vuit interminables actes, d'un tal Fola Igurbide, que culminaren amb aquell esperpent que es titulava "El Sol de la Humanidad", que es representà per centes de vegades i no sé quantes temporades. Es pot dir que aquesta mena de teatre serví de teló de fons a aquelles "Meriendas fraternales y de promiscuación", presidides personalment pel caudillo "Don Lacandru", a la font d'en Conna, de Montjuïc, preludi de la criminal enredada de la Setmana tràgica del 1909.

L'excel·lent actor Miguel Rojas i l'Adelina Caparó prengueren, doncs, la plana dels Onofri en el cor d'aquell

públic, la bona fe del qual era cada vegada més dubtosa. La seva reacció ja no era sentimental; era la política que el feia xiular o aplaudir. L'actor de la companyia que obligadament passava els pitjors moments era en Perelló, per la raó de tocar-li sempre papers de traïdor o de burgès, i més de quatre vegades li havia tocat sortir d'escena amb un "nyanyo" a la closca, d'un cop de pedra. Els "morenos" no el podien veure ni en pintura a aquell pobre xicot...

Els cafés concerts s'anaren transformant en music-halls. El "Gayarre", amb les seves "Cuatro pulgas a la vez", competia amb l'"Arnau" i el pecaminós "Ambigú", del corraló del costat de ca'n "Soriano", nodrint-se dels "curridus" que prenien tota mena de precaucions per a entaforar-s'hi, i un cop dins no coneixien ningú, encara que fos el seu pare el que ocupés el seient del seu costat.

Vers l'any 1911 començà a córrer la veu de que al Teatre "Arnau" hi treballava una mossa que, amb dues o tres cançonetes entusiasmava el públic. Es deia Raquel Meller i els "couplets" eren "La Modistilla" i el "Ven y ven...". L'èxit de la Raquel portà al Paral·lel molta gent que aparentment (?) no hi havia estat mai. "La Modistilla" i el "Ven y ven" es feren tan populars que, com recordareu, saturaren per complert l'ambient barceloní i portaren un canvi en el món del gènere ínfim. Les cupleteres, al·lucinades pel fulminant èxit de la Meller, es deixaren de "pulgas" i provaren sort en la nova escola, però aviat es convenceren de que era més fàcil triomfar pel pamet o per la pinta que com a "diseuses" i hi havia que veure com escenificaven aquell: "Mira niño, que la Virgen lo ve todo"...

La primera guerra europea es produí en el moment de transformació del Paral·lel. Al Teatre Nou l'excel·lent actor Joaquim Montero, retornat de Xile feia poc, omplia la barraca amb els seus "Arriba el Telón" i "Sigue arriba el Telón", desterrant la sarsuela de baixa categoria que hi imperava. Eren petites revistes, durant les quals en Montero i la seva esposa, la gran actriu Matilde Xatart, feien el que se'n diu "el gasto", doncs es passaven més temps en escena

Una escena de "La Baldirona" interpretada per Joaquim Montero i Matilde Xatart

que a llurs camarins. Crearen aquells tipus d'"el Paralelo" i "la Paralela", tan ben observats i coents devegades.

Don Angel Guimerà, que fou un gran admirador d'en Montero, escrigué per ell el monòleg "En Pep Botella", que en Montero representava en tots els seus beneficis, i li donà també "La Baldirona", feta sarsuela amb música del Mestre Morera, que resultava una meravella, interpretada per aquell conjunt. Entre les escenes hi havia la de les campanes anunciant el casori, que donya Matilde (la Majordona) i aquell actor malaguanyat per tabalot que es digué Miquel Pedrola (l'escolà) representaven de manera inoblidable.

¡¡Ning, nang!! ,marit, marit...
 ¡¡Nang, ning!! ,muller, muller...
 Jo toco les campanes amb delit.
 Toca-les ben tocades, eixerit.
 Escolteu-les que ho fan de casament
 i les xerraires tot ho van dient.
 ¡¡Ning, nang!! ,marit, marit,
 ¡¡Ning, nang!! ,muller muller,
 Marit, marit, muller, muller...

El dia de l'estrena d'aquesta obra, Don Angel Guimerà no pogué (com sempre) dir un mot de regraciament al seu nou públic del Paral·lel. Abraçat a en Montero i al mestre Morera, hagué de retirar-sè, per fi, plorant d'emoció.

En una de les revistes d'en Montero fou quan, per primera vegada, vaig veure ballar i sentir cantar la "Cueca chilena". En Montero, que tots sabem el molt que estimava aquesta terra, li tributava un divuit de setembre el record d'homenatge, introduint un "esquetch" xilè... El públic no ho entenia gaire, però a n'en Montero li ho acceptaven tot.

Quan arribà el fi de la "fiestuca" i les arpes i guitarres engegaren amb la "tonada" i la "cueca" la gent s'anà interessant cada cop més. Hi havia de veure a n'en Montero i a donya Matilde brodar punts i més punts. A la fi, el ballari aprofitant el darrer compàs final, es tregué una bandera xilena de la faixa i en fer-la onejar, una veu de tro sortí vibrant de la primera renglera de butaques: "¡Viva Chile!", cridà, i aquell públic monterià del Paral·lel contestà a cor, enardit: "¡Visca!..." El que havia donat el primer crit era un cavaller xilè, polític o diplomàtic, antic amic d'en Montero, que trobant-se de pas a Barcelona i atret pel nom del vell amic, havia anat al Paral·lel a aplaudir-lo.

Vegeu, doncs, com en el tan bescantat ambient del Paral·lel s'hi havien esdevingut fets i fenòmens importants. Bastaria, si més no, recordar que en Picasso, en Nonell i el malaguanyat pintor de teatres Ricard Urgell han produït algunes de llurs obres, en dibuix i a l'oli, més estimades, en aquests teatres i cafés concerts. La col·lecció Barbei, de Barcelona, compta amb un meravellós café concert d'en Picasso, que és fet al "Sevilla". En Nonell ens ha deixat un sens fi de dibuixos acolorits del públic de l'"Apolo", i l'Urgell fill unes teles d'ambient impagable, i dels joves, en Camps Rivera i en Francesc Domingo entre altres, han tret un gran partit d'aquells teatres, antres i personatges.

Del que s'ha produït després d'aquells temps al Paral·lel, com per exemple de l'apoteòsica estrena de "L'auca del senyor Esteve", de Santiago Rusinyol, al "Victoria", i del triomf de "La Marieta de l'ull viu", de l'Amichatis, a l'"Espanyol", així com dels èxits i popularitat de l'Emili Vendrell en l'obra "Doña Francisquita", d'Amadeu Vives, de les companyies de "vaudeville" de l'Elena Jordi i d'en Sampere i de l'actuació d'en Chevalier al Teatre Nou en la revista "Charivari" de Josep Maria de Sagarra i de tantes altres coses, ens en pot parlar, amb tota autoritat, l'Amichatis a qui, una vegada més, reclamem a escena.

Assistència Social i Sanitat

Pel Dr. MIQUEL S. CUNILLERA RIUS.

III

SANITAT. — En el vell axioma, "val més prevenir que curar", hi trobem condensat tot el secret del què ha d'ésser una bona Sanitat en un poble. Heus ací, doncs, que aquella Nació que, sanitàriament, tingui previstes totes les fonts de contagi dels seus ciutadans i, en conseqüència, disposi dels mitjans per a fer avortar qualsevol de les epidèmies o de les malalties que puguin tendir a desenvolupar-se, serà una nacionalitat sana i robusta. No en va ja els romans deien: "Mens sana in corpore sano". La salut corporal d'un poble es reflexa en el seu esperit i té una veritable influència damunt totes les activitats de la seva vida.

¡Quan podria escriure's sobre les virtuts de la consigna propagada pel mai prou plorat president xilè Don Pedro Aguirre Cerda, del "pa, casa i vestit"! Llur manca, origina principalment les més funestes malvestats d'un poble. No descobrim res de nou en dir que, cada guerra, per mortífera que hagi estat, ha produït un percentatge molt més crescut de mortalitat per malalties al front i a la rera guarda, que els morts en accions de combat.

Per això, tenim per exemple els països nòrdics d'Europa. A Dinamarca, Noruega, Holanda, etc., es on hi trobem, junt amb un modèlic estat sanitari, amb uns índexs mínims de mortalitat i de morbiditat, el millor standard de vida dels seus habitants, que és l'admiració de qualsevol visitant. I que no es cregui ningú que s'ha arribat a aquella envejable situació sense esforç. Direm només que a Dinamarca fou on hi hagué el nombre més crescut de tuberculosos i el percentatge més alt de defuncions; doncs bé, avui és difícil registrar-hi una sola defunció per tal motiu, tot i la rigorositat del clima que ho afavoreix, essent escassos, per no dir nuls, els malalts d'aquest terrible flagell. Cal dir també que a Holanda les malalties venèries han estat proscriptes i la prostitució abolida, però els seus codis castiguen severament el portador de contagi.

De com estava sanitàriament Catalunya a l'adveniment del seu règim autònom poc podem dir-ne. Si descomptem el que cada Municipi empenia pels seus propis mitjans, no ja amb l'ajut sinó gairebé sempre amb l'entrambament dels antics governs centrals, ens trobarem amb que, de l'Estat, no hi havia altra cosa que una "epidèmia" de funcionaris,

Un aspecte de l'Hospital General de Catalunya

d'acord amb la Llei Municipal de la Dictadura, dita de Calvo Sotelo, que feia joc amb tota mena de malalties epidèmiques i endèmiques.

Així, amb un oficialisme i burocratisme absurds en tot el que a Sanitat es refereix, ens trobarem amb uns flamants funcionaris "Inspectores provinciales de Sanidad" que, per no tenir cap facultat executiva, ja que aquesta depenia dels governadors civils, no feien res (tan sols destorbar quan es traspasaren els Serveis, com veurem més endavant), i que els antics Metges Municipals s'havien transformat en "Inspectores Municipales de Sanidad", i d'aquesta manera eren nomenats directament des de Madrid, amb la qual cosa no eren pocs els conflictes que es plantejaven continuament, car moltes vegades els metges nomenats ministerialment no responien ni de molt a les necessitats del poble o vil·la per on eren designats.

Sota la influència política i sobretot religiosa, funcionaven els Hospitals, Nosocomis, i algun que altre servei especialitzat (generalment en el paper), com una petita organització de lluita anti-pal·lúdica a Tortosa, limitant-se a subvencionar alguns serveis municipals o particulars i a sostenir serveis raquítics de lluita anti-venèria i poca cosa més.

No era difícil trobar epidèmies tifòdiques en pobles els cementiris dels quals, per llur especial situació (generalment a la vessant de turons, a la part alta), eren la causa constant de la contaminació de les aigües potables que provenien de la mateixa direcció.

Les aigües residuals eren un altre dels problemes sanitaris en la major part dels pobles de Catalunya. I no cal dir com estaven descurades les altres Sanitats, la Industrial, l'Alimentària, de Construccions, etc., sobretot al camp nostre.

Fàbrica de Tovalloles
i Barnussos

BRIXTON

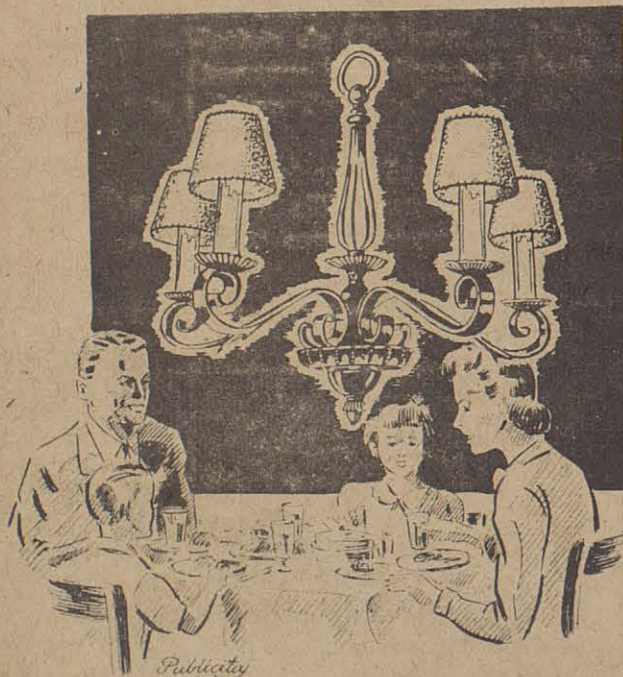
de Ramon Viñas Sanromà

BLANCO ENCALADA, 2559

Era un tràgic problema, per exemple, per a la ciutat de Barcelona, la depuració de l'aigua del riu Llobregat, principal font de proveïment d'aigua potable, degut per un costat a recollir aigües residuals de les poblacions per on passava i, principalment, per ésser-hi llençats els residus de les mines de potassa de Sùria, que la feien evidentment impotable químicament i bacteriològicament.

L'habitació obrera no reunia escassament un mínim de condicions higièniques, per les característiques especials de Catalunya, amb uns 1068 Municipis, gairebé tots agrícoles, i les cases dels quals estaven molt lluny de poder posar-se com a exemple d'una mitjana habitació sanitària. Pel que es refereix a les ciutats industrials, generalment ens trobem que llur creixement de població supera les construccions, i per aquest motiu es produeix la superpoblació, posem per cas, del districte cinquè de Barcelona, o bé de Badalona, Sabadell, Terrassa, etc., remarcant-se més a L'Hospitalet del Llobregat que, amb uns 10.000 habitants l'any 1920, passava a més de 48.000 l'any 1936, per la raó immigratòria que exposàvem en referir-nos a l'Assistència Social de l'època de Primo de Rivera, amb les construccions del Metro i de l'Exposició, i l'arribada d'obriers del sud, principalment de les províncies murcianes. Això ocasionà un increment d'aquelles epidèmies de contagi directe, principalment tuberculosi i malalties de pell, i en el cas concret de L'Hospitalet, a la que ens referirem del tracoma, que a l'any 1933 era un greu problema.

Sortosament per als catalans, raça ja forta de per si, amb un promig de vida crescut, d'uns quaranta anys, no existia el problema del vestir, que vingués a augmentar la nostra tragèdia sanitària col·lectiva. Individualment cada català procurava vestir personalment i familiar, amb el suficient

**SOCIETAT MANUFACTURERA
DE VIDRES I METALLS**

Cucurella i Cia. Sda.

RECOLETA, 1185 • TELEFON, 63292 • CASILLA, 3242

crític i avençat. La gent vestia i calçava bé, i a més existia el bon costum de la nostra "bugada" que tan bona neteja feia, i la blancor i lluïment de la qual constituïa l'orgull de tota bona mestressa de casa.

Amb aquesta situació, ¿què fèiem i com estructuràvem sanitàriament Catalunya, en el règim estatutari?

Hem de tenir en compte que era a darreries de l'any 1933 quan es traspassava el Servei i que la seva valorització no es féu fins ben entrat el 1934, i que després del 6 d'octubre d'aquell any fins el 1936, en normalitzar-se novament el règim republicà autonòmic, no es féu res en aquest com en cap altre aspecte, per fer-se càrrec de la intensitat de la nostra actuació legislativa, fruit de la maduresa que existia en l'estudi i solucions dels problemes afectes a aquest servei.

Correspòn en això també un bon orgull a Esquerra Republicana de Catalunya i als seus homes. Per la pròpia estructuració del Partit i dintre dels seus principis bàsics, hi trobem el segell dels seus fundadors i sobretot el del nostre Avi, que tant es preocupà sempre pel millor benestar corporal dels catalans. I fou sota el guiatge d'un vell professional, el Dr. Josep Mestres Puig, metge de Molins del Llobregat, al qual encarregà Macià aquell treball que, temps a venir, tenia de ser un dels puntals de la nostra Catalunya i un bell exemple pels demés pobles.

Ja ho dèiem en tractar de l'Assistència i és a la Sanitat on es podria plasmar millor el nostre pensament, que respon exactament a la constitució geogràfica del nostre país i a les més modernes orientacions. Es per això que la Sanitat la classificàvem bàsicament d'acord amb les seves necessitats, en *Individual o familiar, Municipal, Comarcal i Estatal*. Calgué, no obstant, per les raons funcionàries del traspàs, que esmentàvem més amunt, que haguéssim de fer-nos càrrec d'aquells "Inspectores Provinciales" adscrits als antics governs civils, perquè, amb el caràcter de "a extingir" cerquéssim un nou graó que facilités, també, el suau traspàs. Per això es mantingué aquell servei, amb el caràcter d'*Inter-comarcal*, fins que tot es posés en marxa.

¿En què consistia aquesta organització, la plasmació de la qual en una realitat, era prou justificatiu per a una revolució? Dintre del nostre propi Partit calgué lluitar per a demostrar que el sentiment autonòmic municipal no veia disminuïdes les seves facultats per una legislació sanitària eficient, ans pel contrari, era un incentiu de millorament pels propis Municipis. Era així com els defensors d'aquesta teoria municipalista volien que la Sanitat Municipal depengués exclusivament del Municipi, fins i tot en la seva legislació. Això que, pel costat dels grans Municipis industrials i grans poblacions, amb pressupostos exhuberants, podria tenir una posició més o menys sòlida, era en canvi impracticable en la majoria dels Municipis tenint en compte llur reduïda capacitat econòmica i el fet que els Serveis de Sanitat són costosos. No es podia, doncs, aplicar altres directius que les nostres, i si bé donàvem certes llibertats als Municipis, fixàvem, n'obstant, d'una manera concreta llurs obligacions.

La *Sanitat Municipal* la fixàvem primordialment sota el punt de vista nostre o sigui en atenció al Municipi rural. Amb aquest criteri, i sota la direcció d'un Metge Municipal, nomenat pel Municipi, estava encarregat de portar a terme la Sanitat als pobles. Tenia cura de la salut dels veïns, amb l'obligació de vigilar tota la sanitat alimentícia, d'aigües, espectacles, habitacions, etc., i sobretot era el mitjà directe de portar a la pràctica les mesures sanitàries disposades, en

especial tot el relacionat amb la profilaxi, vacunacions periòdiques, estadístiques, i el control de les diferents lluites establertes, tot això sota la dependència directa de la *Sanitat Comarcal*, veritable bastió sanitari sobre el qual havia de descansar l'èxit de la nostra organització.

En aquests grups comarcals s'hi establien tots els serveis sanitaris de la comarca. Allí hi havia el servei de Mobilització de Malalts, Serveis portàtils de Raigs X, Laboratoris, Serveis de Desinfecció mòbils, Hospitals amb totes les especialitats, etc.; en una paraula, era un nexa establert de tal forma que unia un i altre poble sanitàriament i podríem dir passaven tots ells a ser una única ciutat, sobretot si tenim en compte la xarxa de carreteres que uneixen tots els pobles a Catalunya i la poca distància que els separa. Tot i això, quan els Serveis ho exigien per llur naturalesa, podien descentralitzar-se, com esdevenia, per exemple, a la comarca del Baix Ebre. El nucli era a Tortosa, però tenia el servei de lluita antipal·lúdic a Amposta, precisament al focus del pal·ludisme que, cada any, a l'època de l'arròs, es recriava, i no era aconsellable el trasllat dels malalts

Un dels Sanatoris Comarcals creats per la Generalitat

afectats, i per això la lluita es circumscriu amb resultats satisfactoris.

Amb aquesta organització comercial es donava vida als Hospitals de les comarques, que tindrien totes les aventatges i pels quals passarien els nostres millors Professors. En una paraula, descongestionàrem els Hospitals de les Capítals, en tot el que es refereix a malalties comunes; hi estarien adscrits especialistes de totes les branques i equips de cirurgia, d'acord amb les necessitats. Ja començàvem a inaugurar Centres i Hospitals, com els de la Vall d'Aran (Viella), Tortosa, etc., amb aquesta orientació.

Es clar que a l'*Estat* li quedava la part més complexa. Era la d'establir a cada lloc, d'acord amb les estadístiques, els Serveis més adients al conjunt. Hi ha serveis, per exem-

ple, que no caben dintre una sola comarca, com els Manicomials o Sanatorials. Amb aquesta finalitat, s'estructurava primer la capacitat hospitalària i el nombre de llits que es feia necessari a cada lloc i a més, la situació més favorable. Parlàvem de la lluita anti-pal·lúdic de Tortosa, de l'anti-tracomatosa de L'Hospitalet, però també hi havia la lepra a Ulldecona, o les malalties venèries, principalment als grans nuclis de població, i per sobre totes l'anti-tuberculosa, així com era endèmica la febre tifoidea a Puigcerdà i la Cardanya.

Podríem estendre'ns molt encara sota l'aspecte de la tuberculosi, però volem remarcar només l'obligatorietat de la vacunació del B. C. G., abans dels vuit dies de néixer l'infant, la qual funcionava admirablement a Barcelona sota el control del Dispensari anti-tuberculós i del doctor Sayé (avui també exiliat) i a més el funcionament del *segell* d'ajut a la lluita com existia a gairebé tots països europeus, amb molt èxit i excel·lent rendiment econòmic. Un gran Laboratori Central era el que assortia i especialitzava aquests serveis.

Amb aquest concepció, direm que el nostre treball fou continuat. Promulgàrem, ja, la anomenada Llei Bàsica de Sanitat, on es plasmaven totes aquestes realitzacions; i la qual tenia encara una altra modalitat endreçada especialment a Barcelona-ciutat, però que era un esperó per les poblacions que estaven a la ratlla dels 50.000 habitants, doncs establíem que a les poblacions d'aquest nombre d'habitants s'aniria a l'establiment d'una *Carta Sanitària*, que unifiqués dintre de la ciutat tots els serveis —Municipals, Comarcals i Estatals—, els quals, a l'ensem que resultarien millorats serien encara més econòmics en el seu desenvolupament.

S'havia estudiat, dictada la Llei, i començades les obres d'un gran canal col·lector d'aquelles aigües residuals de les Mines de Súrria i de les poblacions intermitges fins el Mediterrani, que deixaria purificat el Llobregat, i en conseqüència, les aigües potables de Barcelona.

La Llei d'Aigües Minero-Medicinals posà damunt la taula un problema descurat i donà lloc a que Catalunya pogués passar a primer terme en l'aspecte turístic, ja que és envejable la quantitat de fonts minerals i medicinals que tenim i que poden competir amb les millors. Amb dir solament que a Caldes de Bohí, en un espai relativament reduït, s'hi troben més de trenta deus d'aigua de totes les composicions i temperatures, que el fan el primer lloc del món en aquest aspecte, creiem que no tenia d'ésser oblidat, i més si tenim en compte la importància mundial de llocs com el Vichy francès o Spa (Bèlgica) i tants altres, amb els quals podríem competir amb aventatge, en molts casos.

Volem remarcar, per acabar avui, com l'actuació del Govern de Catalunya trobà ressò en tot els àmbits catalans, principalment dintre els Col·legis i Sindicats professionals, que en tot moment col·laboraren a la seva obra.

LA CASA DE LES LAMPARES
de Riba i Cia. Ltda.

Compreu-hi els vostres regals

Gran assortiment de làmpares de llàgrimes de cristall

San Antonio, 41 -:- Telèfon 81656

DIES de trista recordança. Catalunya, astorada, veta com els comerciants del patriotisme traicionaven, una i altra vegada, els més sagrats principis. Cada promesa era un nou engany i cada engany una nova desil·lusió. La fe de les multituds catalanes, corcada per l'estultícia dels dirigents, anava esfumant-se lentament fins que, el 13 de setembre del 1923, en veure Puig i Cadafalch, President de la Mancomunitat, Cambó, Ventosa i tots els, fins aleshores, prohoms del moviment català, oferir servilment el seu recolzament a l'espasa triomfant de Primo de Rivera, un sentiment de fàstic i de vergonya obligava les noves promocions catalanes a reclamar amb ira el seu lloc de combat contra la monarquia unitària, contra el militarisme espanyol, contra la dictadura...

Macià, Francesc Macià, el que va abandonar l'exèrcit per a quedar-se amb Catalunya, el de Solidaritat Catalana, el de l'Assemblea de Parlamentaris, el del Centre de Dependents, era dels nostres. Cavaller de l'ideal s'expatriava per a no acallar la seva veu. Veu que clamava justícia per a la Pàtria oprimida... que denunciava al món els sofriments dels catalans...

Més tard, unint l'acció a la paraula, intentava atravesar novament els Pirineus, aquesta vegada cap a la Pàtria, al front d'un petit nucli dels seus incondicionals, per a provocar l'alçament armat de Catalunya.

La policia francesa va impedir-ho; però el món admirat va saludar Francesc Macià com un nou heroi de l'edat moderna, i Catalunya, estremint-se de joia, allargava ja els seus braços al fill benemèrit, esperança de proper alliberament.

I vingué aquest; un dia de primavera, un dia del mes d'abril, sota el gest del seu Cabdill, la terra catalana es va transformar en un bosc gegantí de banderes barrades que onejaven suauement besades per aire de llibertat. I el pla i la muntanya, i el taller i la fàbrica, i la ciutat i el camp s'ompliren de cants i de crits de victòria.

Victòria de Catalunya... Victòria dels catalans...

Consagració de Francesc Macià, Llibertador de la Pàtria i Primer President de la Generalitat restaurada.

Si important és la contribució de Francesc Macià en la lluita per l'alliberament de Catalunya, molt més ho és la seva gestió com a governant.

Francesc Macià

FRANCESC MACIÀ VOLTAT D'ALGUNS CONSELLERS DEL PRIMER GOVERN DE LA GENERALITAT. PERE COMES, JOAN LLUHI, JOSEP TARRADELLAS I VENTURA GASSOL.

Fou ell qui, d'acord amb Lluís Companys, el President Màrtir, va convocar la Conferència d'Esquerres, que tingué lloc al Foment de Sants, i en la que prengueren part tots els partits nacionals d'esquerra que es varen unir formant l'Esquerra Republicana de Catalunya, de la que fou elegit President.

Fou també ell qui, encapçalant la candidatura d'aquest partit, va portar-lo al més esclatant triomf electoral.

I, conscient de la seva responsabilitat, va saber abastar els fruits d'aquella victòria, per a posar-los en mans del poble català, proclamant la República Catalana el dia 14 d'abril del 1931.

Visionari del pervindre de la Pàtria i coneixedor de les seves possibilitats, acceptava l'Estatut d'Autonomia, posant els fonaments de la Catalunya recobrada.

Per Francesc Macià fou indubtablement el 6 de desembre del 1932 el millor dia de la seva vida. Aquell dia va inaugurar-se el Parlament de Catalunya. La llibertat i la història s'unien novament per a la nostra Pàtria.

El primer acte del nou Parlament fou anomenar a Macià President de Catalunya.

Els seus posteriors viatges per les comarques catalanes per meteren al poble conèixer el seu President. Per allà on passava Macià deixava darrera seu un estel de simpatia, d'admiració i de germanor, penyora de la futura grandesa de Catalunya.

Les seves paraules: "Volem una Catalunya política i socialment justa", foren la fita de la seva actuació de governant. A Macià es deu la incorporació de les grans masses de la nostra població obrera, pagesa i industrial, al catalanisme actiu.

L'obra que Macià, al davant del seu partit, l'"Esquerra" va realitzar en pocs anys, Catalunya endins, fou total. Si abans d'ell, el catalanisme, l'amor a la Pàtria i el goig de servir-la, quedava circumscrit, en la majoria de pobles i viles, a unes poques persones, després, durant l'època del seu govern, era tot el poble que el seguia cegament.

Obra magnífica de recobriment nacional, continuada per Lluís Companys, i esmortuida temporalment pel triomf dels militars sublevats.

L'època del govern de Macià serà recordada amb enyorança per tots els catalans.

La seva vida és Història de Catalunya.

FRANCESC MACIÀ PRESENTA EL SEU GOVERN AL PARLAMENT DE CATALUNYA

EL POBLE, AMB LA SEVA PRESENCIA, RECOLSA EL PARLAMENT CATALÀ

Lluny de la Pàtria
(Full d'un diari. 25-12-1939)

El primer Nadal

Per ANGELS S. CRESPO.

HAN arribat les festes de Nadal, però... quina mena de buidor i de tristesa!, quina barreja de sensacions i d'enyorances!... Es fa difícil poder coordinar totes les idees i escriure d'una manera clara i normal. El cor està ple, a vessar; són tantes les impressions d'ara, són tants els records vells, i tot es barreja i costa donar-hi forma...

Serà preferible recular alguns dies, per a ordenar-ho tot millor.

Quan, després de la breu escala a Saint Thomas, a les illes Verges nord-americanes, en la tarda del dia 19, va oferir-se a la nostra mirada, amplament, la costa dominicana, i el nostre vaixell, el "De La Salle", va atracar al moll de Ciudad Trujillo —l'antiga Santo Domingo—, no sentirem pas aquella tradicional alegria dels navegants en arribar a port. Davant nostre s'aixecava l'interrogant relatiu a quines possibilitats ens oferiria aquella terra per a organitzar i refer la nostra vida. Boci d'Amèrica, molt havíem freturat arribar-hi, però, ¿se'ns mostraria acollidor?, ¿seria per a nosaltres plàcid recés espiritual i font de benestar material?...

Per això no vam pas ésser dels més neguitosos i ens prenguérem amb tota tranquil·litat els llarguissims tràmits previs al desembarcament que eren atesos, amb tota calma, pels funcionaris d'immigració, amb l'ajut d'uns quants refugiats que arribaren a la República Dominicana, en una primera expedició, fa cosa d'un mes, i que —pel que sembla— han constituït ací alguna sucursal del S. E. R. E. No vàrem desembarcar, doncs, aquella tarda, i férem el darrer sopar al "De La Salle" els que encara hi restàvem: una sopa sense cap gust i unes sardines de llauna. Dormírem, amples i còmodament per primera vegada, després de vint dies de viatge, en una cabina per a nosaltres sols.

Aquella nit vaig somniar que el vaixell tornava mar endins i ens portava lluny, per unes mars tranquil·les, vers unes terres desconegudes; a les nits, estava plenament il·luminat, i portes, finestres i ulls de bou restaven oberts; tots els passatgers fruíem intensament com si ens trobéssim realitzant un creuer de turisme, i després d'un temps, retornàvem a Barcelona; la tragèdia de la guerra s'havia esvaït completament a la nostra estimada ciutat i tothom ens rebia amb alegria...

L'endemà, però, la realitat s'imposà i desembarcàrem. Com a cosa ja decidida i sense demanar-nos parer, ens van enquir a un autobús —una *guagua* en diuen els dominicans— que havia de portar-nos a San Pedro de Macoris, una ciutat que es troba a uns setanta quilòmetres de la capital. Tot era fer suposicions i comentaris, però ningú no sabia res i més aviat ens dominava el pensament d'acceptar les coses tal com venien i deixar fer, almenys en aquells primers moments.

Hauríem pogut aprofitar el temps i passejar una mica mentre esperàvem emprendre el viatge. No ho férem perquè, en voler informar-nos de l'hora de la sortida, el xòfer ens contestà amb un filosòfic "ahorita", i nosaltres —desconeixedors encara de l'especial valor que aquest mot té pels dominicans— vam tenir la paciència d'aguantar el sol i la calor, i el neguit de les criatures, que pujaven i baixaven i s'empaitaven pel passadís, que tenien set i altres necessitats, voltats per una colla de negres que, amb tanta paciència com nosaltres, ens contemplaven encuriósits i fins s'atrevien a fer-nos preguntes i a contestar les moltes que nosaltres els dirigíem. Tots coincidien en dir-nos que San Pedro de Macoris era bonic, que ens hi trobaríem bé i que "ahorita" marxaríem, però el cert fou que fins les onze del matí —gairebé tres hores després d'haver pujat a la *guagua*— no vam començar el viatge. Ara ja sabem que "ahorita", en el lèxic dominicà, el mateix pot ésser totseguit que passades moltes hores.

Després de sortir de l'esplanada del moll, l'autobús començà la seva marxa per un carrer estret, passà per un pont sobre el riu Ozama, el petit estuari del qual forma el port de Ciudad Trujillo, on encara poguérem veure el "nostre" vaixell, i després de córrer per un altre carrer d'un raval de la ciutat, entràrem de ple a la carretera que, com una clenxa blanca pel mig d'uns cabells embullats i abundosos, s'endinsava per la manigua, vegetació espessa d'arbusts diversos, que si bé no arriba a ésser com la selva autèntica n'és una imitació i per molts llocs es fa difícil el travessar-la.

Tots miràvem amb curiositat aquell paisatge que per primera vegada apareixia davant dels nostres ulls. El cel era d'un blau tan fort i la claror tan intensa que arribava a enlluernar. A través de la calitja, totes les coses les vàiem tremoloses, com si fossin reflexades dintre les aigües d'un llac. Més tard, per les finestres obertes de la *guagua*, que deixaven entrar la pols abundosa, contemplàvem les immenses plantacions de canya de sucre; i allà, lluny, les edificacions allargassades i les altes xemeneies d'un *ingenio*.

De tant en tant, vàiem alguns *bohios*, és dir les barraques on viuen els nadius, i sota l'ombra de les palmeres algun negre estirat dins d'una hamaca de corda trenada, que es brandava calmosament, amb un gros *puro* a la boca i un barret de palla tapant-li els ulls. Generalment, a ben poques passes de cada *bohio*, unes rústegues creus de fusta, clavades a terra i voltades de flors, assenyalaven els seus petits cementiris particulars.

Els arbres que hi havia tocant a la carretera tenien en el tronc unes grans taques fosques, talment com si hi haguesin enganxat "marro" de cafè. Ens explicaren que eren produïdes per un paràssit, el *comején*, menut com les formigues de la nostra terra —perquè les d'ací són grandíssimes i piquen com a dinomins—, que es menja la fusta, i mentre circulen a milers, atapeïts, amunt i avall del tronc, formen damunt d'ells mateixos, a manera de cobert protector, aquelles grosses crostes.

Per un bonic pont, de moderna construcció, travessàrem el riu Higuamo i poc després anàrem trobant les primeres cases de San Pedro de Macoris, ciutat situada dintre l'angle que formen aquest riu i el mar Caribe.

A la plaça de l'església, punt final del nostre viatge, una petita comissió ens esperava i ens repartí, en diversos grups, entre els hotels de la ciutat. A nosaltres ens portaren a les "Brisas del Higuamo".

Es pecar d'optimistes anomenar-ne "hotel", doncs no arriba a ésser ni un mal hostal. Però, de totes maneres, aquell primer dia teníem força gana, i després del menjar dolentíssim del vaixell, ens acabàrem amb gust tot el que ens donaren, malgrat ésser un menú completament crioll. Don Roque, l'amo, passejava la seva voluminosa persona, d'una taula a l'altra, i es desfeia en reverències, somriures i acudits i era afectuós amb els petits.

Tant aquell dia com tots els altres, ens han servit els menjars en el pati, sota l'ombra d'uns mangos. Les gallines passen entre les nostres cames i venen a picar les engrunes que cauen per terra; fins uns tocínets negres ronden per allà, sense cap temor.

Pel servei no ens podríem queixar, doncs sis o set negres, entre dones i vailets, estan a l'entorn nostre, però, això sí, cadascú té una feina determinada, amb caràcter exclusiu, i ni per casualitat s'encerta quan hom desitja algun servei. Hom demana aigua i responen: "Yo no soy la aguatera". Demanes pa i aleshores contesta la "aguatera" i no la "panadera". Aquell és el que porta els plats plens; aquella altra la que se'ls emporta buits; el de mes enllà només té compte dels vasos. Jo no sé, però en veure'ls tan negres, em semblen tots iguals i per ara no arribo a conèixer-los.

Aquests primers dies ens han assaltat els mosquits i portem totes les cames abutillofades, doncs no ens sabem estar de rascar-nos quan experimentem la intensa coïssor de llurs fiblades. Prenem quinina —unes pindoletes com anissos —abans dels àpats, per por que el temut anofeles no faci de les seves entre nosaltres.

Els llits, anomenats *colombinas*, son ací un bon xic originals, doncs no usen matalassos i únicament posen damunt del somier una mena d'edredon prim, la *colchoneta*, tapada per un llençol que no es subjecta enlloc. De la capçalera i dels peus en surten dos pals alts que aguanten la mosquitera, la qual cobreix tot el llit com si fos el tap d'una capsula. Amb tot aquest parament, el que aconseguim moltes vegades és entortolligar-nos-hi, boi adormits, i això ho aprofiten els mosquits per ficar-se per tot arreu, esdevenint inútil la protecció de la mosquitera. En fi, crec que de mica en mica, ens acostumarem a la calor, als menjars, als llits durs, a les mosquiteres, i fins i tot als mosquits.

Quasi des del mateix dia de la nostra arribada, Don Roque ens feia la gran propaganda de la "comida de Noche Buena". La boca se li feia aigua sols de parlar-ne i volia encomanar-nos el seu entusiasme. Però, en aquests dies, ens punyia més que mai l'enyorament, i sense una tasca que absorvís completament el nostre temps, procuràvem trobar distracció amb la visió de tot aquest ambient nou.

Això és com un poble d'aquells que sortien a les pel·lícules americanes de cow-boys; els carrers, les botigues, tot s'hi assembla. Fins dóna la impressió que, en qualsevol moment, n'apareixeran una colla, aixecant núvols de pols amb els seus cavalls, tirant trets enlaire, i invadint els cafés, que tenen també ací aquelles portes petites que no arriben a terra i van de banda a banda, i que, a les pel·lícules, servien per a deixar mig estabornit el "dolent".

El contrast és tan viu que recordem aquells carrers de

Barcelona, amb les botigues il·luminades, les pastisseries plenes de llatinades, aparadors guarnits, cistelles amb grans nanses i virolades llaçades, on un assortit de torrons, fruites fresques i confitades, raïm i peres d'aigua conservades amb tota cura per tal que, en aquestes diades, poguéssim gaudir-les com en ple estiu, ampolles de xampany, de moscatell, d'anís "del Mono", tot era una temptació.

Ací fa calor, i allí anàvem amb els colls dels abrics ben alts per a protegir-nos del fred, que comença ja a apretar per aquest temps, i els menuts ben tapats amb les bufandes de llana, amb els nassets vermells i els ullets vius contemplaven embadalits les figuretes de pessebre i els grossos gallsdindi, amb aquelles barbasses tan roges.

Ahir tinguérem el tan anunciat sopar de "Noche Buena". Don Roque anava tot mudat i sobre la panxa portava una grossa cadena d'or de la qual penjaven fines monedes, que dringaven quan es movia. En arribar nosaltres a la mateixa hora de costum —ací es sopa de sis a set—, ell estava a la porta esperant els tan ponderats "lechoncitos" que els hi rostien a ca'l forner. Ens deia i repetia que mai no hauríem menjat res per l'estil, de tan saborosos. Però el temps passava i els porcellets no arribaven. Envià un vailet per veure què succeïa, però no retornà.

Don Roque, neguitós, anava d'un costat a l'altre, entrava a la cuina, parlava amb les minyones, sortia al carrer i des del mig mirava si venia el noi. Les dones es gronxaven en els balancins de l'entrada, comentant a mitja veu l'inexplicable retard. Don Roque ens adreçava un mig somriure com volent dir-nos: "Tingueu paciència, que un bon sopar fa de bon esperar". Els homes, cansats ja de llegir les revistes de sobre la tauleta, l'acompanyaven en les seves exploracions pel carrer o bé les feien pel seu compte. També van enviar una negra per veure què s'havia fet del vailet. Mentrestant, ningú no es podia aguantar la gana i, ara l'un, ara l'altra, fèiem escapades al pati i anàvem menjant-nos el pa que hi havia a la taula.

A l'últim, a les nou tocases, comparegueren el noi, la negra i unes plateres amb el rostit. Després de fer mil combinacions perquè n'hi hagués per a tothom, ens serviren els famosos "lechoncitos". Em va tocar un os molt gros, uns bocinets de carn tota estelosa i recremada, i un tros de pell amb tots els pèls que, no sé per quin miracle, es salvaren del socarrim. També un plat d'ensiam i un trocet de pa de pessic, amb unes panses dintre. Veritablement, Don Roque tenia raó; mai no havia menjat res de semblant!.

Amb més gana que la que teníem en arribar, vam marxar a la plaça a prendre la fresca, i després a dormir. I aquesta fou tota la nostra "Noche Buena".

I avui, per sort, almenys hem tornat al menjar de cada dia. Estàvem allí, en el pati com sempre, entre tanta gent, tots coneguts, però sense cap amic. I és Nadal, i som lluny de casa! Què deuen fer ells? És el primer Nadal després de la guerra, però allí, veritablement, tampoc no hi ha pau. Ells també enyoraran uns altres Nadals. La taula serà petita, com cada dia; no hi posaran, com altres anys, les fustes del mig per a allargar-la, ni arranjaran la taula pels menuts; no hi aniran tots els fills, amb les esposes i els marits, ni la casa s'omplirà de rialles.

Avui ens sentim sols, molt lluny de tot allò nostre, tan estimat! Fins el passeig que més ens agrada, vora la mar, pels palmars, ens ha semblat trist. No enraonàvem, però el nostre silenci era prou eloqüent doncs, sense necessitat de preguntar-nos-ho, coneixíem bé els nostres pensaments i preferíem callar per a no aprofundir el nostre neguit. Sols les nenes, inconscients, reien i jugaven mullant-se els peus en les onades del mar Caribe, que morien blanament sobre la sorra.

Un nou trasllat

Per JOAN MANRESA

La presència dels gendarmes era sempre una obsessió

LA NOTICIA va córrer ràpidament entre els nostres compatriotes: a Agde s'estava organitzant un camp de concentració per als catalans. És natural que molts estessin disposats a traslladar-s'hi. I, entre ells, la totalitat de la nostra colla.

Hom no sabia, llavors, si realment trobariem allí unes condicions de vida millors que les de Saint-Cyprien. Però en teníem prou amb pensar que ens hi trobaríem amb molts companys, amb amics escampats per camps diversos i que, indubtablement, atrets pel mateix sentiment que nosaltres, hi farien cap. I que, en constituir una comunitat catalana — encara que fos en una presó per a catalans, — podríem realitzar una labor patriòtica que donés a conèixer, dintre del poc que permetien les circumstàncies, qui érem i com érem. Això bastava per a il·lusionar-nos, per a fer-nos oblidar, de moment, el gran problema que teníem sense resoldre, i les greus amenaces que comportava. El tema del camp d'Agde passà a primer lloc de les converses, i constituí l'aspiració immediata de molts.

Val a dir que no tot fou il·lusió. S'hi barrejà, amb finalitats absolutament incompreses per la majoria, allò que alguns, per no saber de què va, anomenen la política, malgrat que, dels temps d'Aristòtil ençà, no té res a veure amb el veritable, noble i elevat sentit que cal donar a aquest mot. S'hi

barrejà, en tot cas, la baixa política. Al camp de concentració, en plena misèria i en mig de problemes transcendents, hi havia qui donava preferència a actuacions entrebancadores, que no podien donar altre resultat que la desunió. Hom feia circular ordres, que no se sabia d'on procedien, però que els afiliats havien d'obeir. I hom arribà, en aquella ocasió, a boicotejar l'anada al camp d'Agde, a declarar-la... improcedent. La maniobra, però, no reeixí plenament. Cert que es crearen alguns problemes de consciència: a la nostra mateixa barraca vaig poder veure com se'n resol·lia un mitjançant el patriòtic esbocinament d'un antic carnet.

I arribà el dia de la sortida, del nou viatge, sota vigilància, a través de la terra prohibida. Ens havien advertit prèviament, i havíem tingut temps d'acomiar-nos de la nostra barraca, d'aquelles parets de lona que havien estat, tanmateix, convertides en la llar d'una bona camaraderia; dels companys que restaven; dels atuellers domèstics que deixàvem, i que havien estat la nostra fortuna; i fins, també, de l'arena i de la ratlla, eternament ondulant i remorosa, del trencar de les onades, que no era pas la culpable de que haguéssim arribat a odiar-la!

Ens reuníem de bon matí, una colla força nombrosa. La tramuntana bufava, freda i incontenible, i ens calgué aguantar-la més de dues hores abans no arribaren els camions que havien de dur-nos a l'estació del ferrocarril. Ens escorcollaren novament — no fos cas que encara portéssim alguna bomba de mà o algun llingot d'or robat a alguna víctima dels "rojos". — Passaren llista dues o tres vegades. I a l'últim es donà l'ordre de marxa.

El viatge fins a l'estació fou curt. Pel camí contemplàrem els camps, que ja maduraven. Diguérem adéu al modest cementiri de campanya, creus de fusta damunt d'una terra que semblava llaurada, que guardava, prop del camp, les exiliades despulles de moltes víctimes de Franco! Havia crescut força... Atravessàrem, ràpidament, Saint-Cyprien poble, ple de tropa, al nostre pas, ben preparada. I, malgrat tot, des de dalt dels camions vegérem uns braços alçats i uns punys closos, que en aquella ocasió tenien el valor d'una abraçada.

Més llarg, és natural, per la distància, i encara més per la lentitud i pels aturs llarguíssims, fou el viatge fins a l'estació d'Agde. Al començament posàrem interès en el paisatge. Però ben aviat el vàrem perdre. Ens donàrem compte que el camí anava a ser pesat i inacabable. I així fou, en efecte. En aquella línia, tan transitada per trens de totes les categories, el nostre havia de ser, no cal dir-ho, un destorb. Feia nosa, segurament, a la via, i per això, passàvem aturats tan llargues estones en recones de petites estacions. Semblava que es tractés d'un tren de càrrega, que hagués d'omplir i buidar els vagons continuament. Era per a cansar i per a posar a prova la paciència. I sobretot quan ens donàrem compte que aquell dia no dinariem, i, a aquell pas, potser tampoc no sopariem. No té res d'estrany que no ens dedi-

quèssim a la contemplació dels panorames que s'anaven succeïnt, i que àdhuc la conversa acabés adquirint el to de l'enuig i la impaciència. I que no fos la silueta de les ciutats, ni els colors, els tons ni les formes dels camps, dels arbres i dels masos allò que ens cridés l'atenció, sinó, simplement, els noms de les estacions i el càlcul probable del temps que ens mancava per a arribar. Viatge, turísticament, perdut!

Però com que, immancablement, tot s'acaba, s'acabà, de cop, la nostra impaciència, en veure el primer rètol amb el nom d'Agde. El tren disminuï la seva marxa i, poc a poc, s'anà aturant. Hi hagué un curt moment d'espera i de quietud. Després se sentiren uns crits, i aparegueren, corrent, uns gendarmes, en actitud decidida d'atac. Desseguida comprenguérem la causa: alguns companys, que es creien que viatjaven com a persones normals, que en arribar a lloc poden baixar tranquil·lament del vagó, havien començat a fer-ho. No cal dir que davant de l'escomesa inesperada es repensaren tot seguit. En efecte, s'havien precipitat massa: ens calgué esperar encara més d'una hora abans no ens donaren l'ordre de baixar. Mentrestant, amb el mateix ritme lent amb què s'havia desenvolupat tot el viatge, s'anaven fent, a la carretera, al costat de l'estació, els preparatius per a rebre'ns. Podiem veure que hi anaven acudint i s'hi ordenaven forces de guàrdies mòbils i de l'exèrcit, amb classes i oficials. També hi vegérem alguns refugiats, entre ells un comandant de l'exèrcit republicà espanyol — que aviat sabérem que era el cap del nostre camp—.

L'ordre de baixar del tren ens fou donava d'una manera militar, mitjançant un toc de corneta. Això alarmà a la majoria, i alguns protestaren amb una xiulada. Però l'alarma augmentà encara quan, sempre militarment, se'ns donà l'ordre d'arreglar-nos, sota la cura del comandant espanyol, que anava d'un extrem a l'altre de la filera que

Els nostres mutilats també conegueren els camps de concentració

formàvem, bo i donant crits de "firmes" i altres de semblants, adalerrat per tal de fer adquirir a l'heterogènia formació un aspecte que satisfés els uniformats senyors que, quelcom apartats, ens contemplaven amb actitud de recel. Els comentaris, naturalment, eren dirigits al que feia el comandant espanyol, més que a les raons o les circumstàncies que l'havien portat a fer-ho. "I ara, què s'ha pensat aquest ximple! es deu creure que encara estem al front!" I molts es planyien, ja, d'haver abandonat Saint-Cyprien: "Si això és el camp dels catalans..." La sorpresa simpàtica, en canvi, ens la donà un cap de l'exèrcit francès, el que semblava de més categoria entre els que ens esperaven, en adreçar-se, amb tota naturalitat, en català bastant bo, a un grup de refugiats. Fenomen curiós per a nosaltres, i, no obstant, gens estrany en un país, en aquest sentit, ben diferent d'Espanya. Heu-vos ací un home que es sentia fanàticament francès, potser, entre altres raons per ell desconegudes, per no haver-se sentit mai vexat ni haver rebut proves de desconsideració o de despreci en fer ús del seu llenguatge nadiu.

Ens posàrem en camí. Atravessàrem el poble, que, com la majoria de pobles grans o de ciutats petites de França, ens produí una sensació agradable, barreja d'ordre, netedat (en contrast amb la manca de serveis higiènics a l'interior de les cases) i benestar. Sortírem novament al camp, i al cap d'una estona, a ambdós costats de la carretera asfaltada, les barraques de fusta i les filferrades punxants ens indicaren el terme de la llarga jornada.

Entràrem al camp número 3, el nostre, el dels catalans. Prèviament, fórem sotmesos a una nova revisió, no fos cas que pel camí ens haguéssim proveït de quelcom perjudicial.

Per desgràcia, tal com havíem previst, el sopar ja estava distribuït, i ens caldria esperar l'endemà per a distreure la fam de tot el dia.

Per sort, però, d'acord amb els nostres desitjos i esperances, ens esperaven molts braços oberts. Immediatament ja vaig veure una colla de bons amics. I el català era la llengua que dominava. El camp número 3 d'Agde era un petit tros de Catalunya, encara que ho fos d'una Catalunya torturada per sofriments dolorosíssims. No s'havia perdut, doncs, el viatge.

La primera visió del camp d'Agde hagué d'ésser molt incompleta. La nit havia caigut, i ens restava intal·lar-nos, encara. Això era el més important, i l'únic que ens interessava fer aquell dia, per a poder dormir el més aviat millor, reposar del cansament del viatge i oblidar la fam que ens dominava.

Ens acompanyaren a una barraca buida, que em féu l'efecte que nosaltres estrenàrem, i que ocupàrem totalment. Ens distribuïren palla per a confeccionar-nos els jaços. Segurament després comprovaríem que el guany obtingut no era absolut, però de moment constàvem que, si més no, s'havia acabat l'arena. S'havia acabat, també, la remor inalterable de les onades. Ací ens acompanyà, en la quietud i la fosca de la primera nit al camp dels catalans, la cridòria ronca, imprudent i escandalosa, de totes les granotes d'Agde reunides. Menys mal que la fadiga pogué més. I, per inexplicables capricis del món irreal que, si no és pedanteria, anomenaré, com he sentit dir, subconscient, la nocturna conspiració d'escàndol anà essent dominada i transformada pels fantasmes del son. I les granotes foren burlades, i els seus crits convertits en un monorítmic i inacabable traqueteig del tren damunt de la via, que durà, segurament, fins que les granotes es cansaren i nosaltres encara dormíem.

HI HAVIA un noi que era molt bon noi. I també era pobre, que la pobresa ben duta i la bonesa solen ésser ben germanes.

I ho era tant de pobre, que ni pare ni mare tenia.

¿Còm ho farà el pobrissò si de tant noi com és, encara no's pot pas llogar per fer jornal?

Un jorn es va emparaular amb un masover; i després d'una enraonada conversa, s'avingueren a que el minyó es llogava per bover, que rebria per soldada el dinar, que el deixaria anar els matins a estudi, i que a les nits dormiria en un esvoranc que s'obriria a un paller de l'era.

L'endemà començà la seva tasca.

I la féu diades i més diades, mesades i més mesades.

I els bous pasturaven amb reposada pau; els aucells feien els seus nius i ningú no els afollava; els reguerols no eren mai enterbolits, les rues de formigues dels corriols, mai no eren trepitjades; i totes les reconades de l'obac dringaven amb les refilades del fluvial del bover i les repicades dels esque-llerincs del ramat mansoi.

Això era la pau del Senyor.

I no podia pas ésser d'altra manera essent el noi tan bon noi.

Però ¿què no ho sabeu que, segons els llibres sants i savis, fins aquell que és bò i ben bò cau set vegades?

Així succeí, a aquell noi que era bon noi.

No parà compte en dur de vila una cosa que li encomanà la mestressa de la masia i haguè de sofrir la penitència de no heure altre dinar l'endemà, que una llesqueta de pa i encara ben prima trencada.

Amb aquest migrat recapte eixí a pasturar els bous.

I anant camins enllà i boscuria endins amb la lleugeresa de la llesca prima de pa i la feixuguesa del sentiment i pena de veure's així tractat, enyorà la seva mare; i els seus ulls vessaren dolls de llàgrimes.

—¿Per què plores, bon minyó

Qui així endolcidament li parlava, era una dona que de pageseta anava vestida. Son semblant, però, era de gran senyora.

El bon minyó se la guaità un bon xic meravellat car cap remor havien sentit les seves orelles de com persona nada vingués de bosc endins.

I no sabé pas què dir-li.

La bona dona prou.

Pels nostres infants

Molletes de pa i llum meravellosa

Per JORDI DE COMARREU.

(Il·lustracions de Claudi Tarragó)

—¿Em voldries donar una llesqueta de pa que Déu n'hi dó? Tu rai, prou que hauras dinat. Jo, ni mica ni gaire.

El bon minyó fità els ulls en terra.

El seu guaitar era molt trist.

I no deia res.

—¿Que et sap greu de fer-me caritat?

—Ai! No ho cregau, gran senyora. Teniu. Vos dó tot el que tinc.

I ficant la mà en sa barjola de pastoret, en tragué la llesqueta i la posà en les mans de la dona captaire.

—¿Per què m'ho digueres gran senyora?

—Perquè ho sembleu.

—I ¿per què ho semblava?

—Perquè teniu ulls que claregen de debò, aital com si fossen acostumats a enlluernar-se amb sedes de reis, ors i argents de palaus i resplendors de glòria.

Aquella senyora no respongué cap paraula aleshores.

Començà de menjar una mica de pa.

I com que era tan prima la llesca, tota s'engrunava, i moltes i moltes de molles li queien a terra.

El bon minyó les recollia amb molt de compte.

—¿Per què reculls, bon noi, aquestes molletes?

—Les ficaré a la barjola, i, després, bosc enllà, les donaré als aucells.

Això deien els seus llavis, però el seu enteniment pensava: —amb aquestes molletes de pa, algunes maduixes bosqueroles i unes quantes cireretes de pastor... Déu n'hi dó! encara...

—¿N'hi tens gaires?

I dient això la gran Senyora obrí la barjola pastoral, a la fondària de la qual blanquejava un grapat de molles, com un niu de llavoretetes xiques, netes i rentades molts cops.

Se les guaità una, dues, tres i moltes vegades i se n'anà camins enllà.

El bon minyó seguí el seu ramat de bous.

I a l'ensems cercà maduixes i cireretes de pastor. I si de les primeres en trobà escampadissa xiroia, ensucrada i fina, de les segones festivals, bressolaires i dalidors pomells.

Hi barrejà unes molletes de pa.

Oh... aleshores eren dolçors que amb mel exquisidíssima semblaven pastades!

ARMENGOL PALMES
PINTURA, DECORACIO =

AV. PORTUGAL, 999 — TELEFON, 52477
SANTIAGO

I cercant i cercant trobà a la soca d'un arbrissó un niu d'aucells.

Per tot' Déu-vos-guard'... li badaven una boca! Quin condol que feien!

El bon minyó en tingué un sentiment tan endinsador, que fins el cor li trontollà un bon xic.

—Dóna'ls les molletes de pa! —sentí que li deia el trontoll del còr.

I el bon noi se'n compadi i ho féu.

I en fer-ho... oh quin goig que en va sentir!

Al fons de la barjola només li restaven aleshores les engrunes de les molles.

S'embadali molt bella estona en peixer els aucellets. Sens adonar-se'n ja era l'hora que a vila s'encenen les llums.

Estava molt afeixugat de la tasca del dia, i no havia dinat pas gaire. Perçò li vingué la passió de la son dolça; i vora voreta del niu, restà pregonament adormit.

Els bous en venir les foscuries s'arrauliren a l'entorn del seu pastoret xic, i al cap d'una estona, ja tots ajaçats ça i lla ben prop d'ell, remugaven pacientment i confiada.

Ni un esquellerinc dringava.

Tot era pau beneïda i silenci de conhort.

A la masia, però, no era pas així.

La mestressa desafortada en ésser nit closa i no haure la ramada a casa, remolejà molt.

El masover, ultra de remolejar, borbollava paraulotes de malediccions esfereïdores.

La conducta d'ambdós era dolenta i avergonyidora, perquè si així maleïen i malparlaven, era per la pèrdua dels bous, no pas per la del bon minyó.

Per cercar les bestioles remugadores eixiren bosc enllà el masover i la muller seva.

Es feren acompanyar pels jornalers més braus, perquè tenien por, més de les foscors espesseïdes de la seva ànima, que no pas de les d'aquella nit malastruga.

I no els costà pas mica ni gaire de trobar el bover i la ramada seva.

¿Pels esquellerincs? No! ¿Pels braols dels bous? Tampoc! ¿Per la ferum del bestiar? Menys encara! car les virginals alenades de romani, de boix, espigol i jonça ungien d'olors aplaerats tota l'encontrada. ¿Doncs cóm fou? ¿Qui els aconduí fins vora l'arbrissó on dormia el bover?

Uns aucells, que, malgrat ésser de nit, volaven.

¿Que es deien ratpenats?

No: perquè, ultra de volar, refilaven, ultra de refilar resplendien aitalment com si el seu cos fos ple a vessar de llums i clarors singulars.

Era ben veritable aquella meravella.

Malgrat no ésser més que cinc, la boscúria esdevingué clara com un migdia.

—Oh...! — feren el masover la muller seva i els jornalers.

—Això és un miracle...

—Dins del bosc i en plena nit, s'és vessat el jorn resplendent.

—Això sembla la nit de Nadal!

Però si abans aquestes paraules d'admiració mormolaven no pas en arribar prop del bover.

Restaren embadalits; i de tant embadaliment, es tornaren astoradament muts.

—¿Per què?

Perquè la principal font d'aquelles resplandors era la barjola del bon minyó... eren aquelles engrunes de les molles de pa que Déu n'hi dó.

Les quals en aital brollador esdevingueren tornades, que,

creixent com una boirina enlluernadora, embolcallaren el bon minyó.

—Boveret, bon minyó, — féu la masovera amb veu emplorallada de penediment al cap d'una bona estona.

—¿Què mana? —respongué éll amatant.

I en dir aquestes paraules d'obediència tan catalana, vingué l'hora del desencís.

La boirina enlluernadora es recollí; bo i recollint-se s'engongí; bo i engongint-se prengué forma humanal; i bo i prenent forma humanal, fou albirada la persona d'una gran Senyora. La qual féu un petó al front del boveret i s'esvai cel amunt com un estel que es pon.

Al fons de la barjola, però, encara restaven les engrunes de les molles de pa bo i espurnejant clarors com una niada de cuques de llum, i bosc enllà els cinc aucells il·luminaven com cinc estels volaires.

—¿Per què així resplandien els cinc aucells?

—Perquè menjaren molles de pa esplendorós.

—¿Per què aquelles molles així il·luminaven?

—Perquè una, dues, tres i moltes vegades foren guaitades pels ulls d'aquella gran Senyora, que era la Mare de Déu.

—I ¿per què aquesta meravella succeí amb el pobrivol boveret?

—Perquè féu la bona obra de donar la llesqueta de pa a qui almoïna li demanà de bon primer; i, després perquè les poques molles recollides les va peixer als aucells, que amb ses boquetes obertes les pidolaren.

I aquestes obres només les fan aquells que tenen el cor d'or i polít per la caritat de Nostre Senyor. Son d'or de llei i triadíssim. Aquest de tan net i pur com és, lluu i més lluu. Veieu, doncs, el perquè fou encomanada la llum del cel a les molles de pa del boveret i el perquè desde aleshores enllà aquest fou tingut per fill de la masoveria, i més enllà en fou l'honorable hereu.

Mar i Cel

DIPÒSIT I VENDA DE
MARISC I PEIX FRESC

ESPECIALITAT
en LLAGOSTES

DEL MAR
A LA TAULA!

Mercat Model de Providència
LOCAL 23
TELÈFON 490031 • ANEXE 23

Publicitat

Un pessebre a Santiago de Xile

ENTRE totes les festes, la de Nadal és la més universalment celebrada. A tots els països, en els recons més allunyats, hi trobarem aquests dies llars guarnides i escoltarem cançons al·lusives. La seva celebració podrà revestir formes distintes, i hi intervindran els que tenen creences religioses i aquells que no en tenen; però tots, sense excepció, sentim el nostre esperit joiós i agitat per emocions diverses, segons la nostra manera d'ésser o el prisma a través del qual sigui enfocada la nostra vida. La universalitat d'aquesta festa acreix el seu prestigi i li dona categoria principalíssima.

Catalunya és un poble que no comprèn la vida sense el treball, i els seus fills, tenaços i esforçats, han sabut convertir-lo en un país ric i pròsper, doncs els camperols han transformat una terra aspra, fent-la feconda i pròdiga; els pescadors, incansables, arranquen de la mar la seva riquesa inagotable; i els seus obrers, a les fàbriques i als tallers, produeixen una gran diversitat d'articles que, per llur perfecció, poden competir amb els millors del món.

Però és catalana, també, aquella vella dita que afirma que "després del treball ve el descans", i per això el nostre poble sent vivament l'impuls de celebrar totes les festes o esdeveniments propicis.

La nostra audició ha evocat algunes de les nostres festes tradicionals que ens mostren un poble que sap treballar i fruit. I avui no podem oblidar el Nadal, a la nostra Pàtria. Els catalans, tan amants de les nostres tradicions i costums, i que sentim per la llar i la família els màxims amor i respecte, retem un veritable culte a aquests sentiments en aquesta diada.

L'adagi català diu: "Per Nadal cada ovella al seu corral". I així és, realment. El Nadal, a Catalunya, és essencialment familiar i és celebrat a la casa pairal. Fills i néts s'hi reuneixen, junt a l'ascendent venerable, a l'hora de dinar, i la joia de la festa i de trobar-se junts es reflexa amb els extraordinaris menjars i en especial amb els saborosos torrons, de classes variades: el Xixona, l'Alacant fortíssim, reservat pels que tenen bon dentat, el de massapà, el de Càdiç, el de rovell d'ous, etc. I les neules i el vi bo o el moscatell i el xampany tampoc no poden faltar-hi.

I els infants reciten ingenuament llurs "dècimes", que sempre són premiades amb una doble racció de torró o amb una moneda de plata, i després, amb la major alegria, hom canta les tradicionals nades davant del Pessebre.

Els primers dies del mes de desembre donen ja a Bar-

NADALENCA

(Comentari llegit a l'audició radial "Per Catalunya" del dia 23 de desembre).

celona un aspecte de festa. Els carrers estan plens de gent; les botigues resulten insuficients i moltes posen taulells a la voravia. Les confiteries i pastisseries tenen els seus aparadors plens de les menjets més exquisides, i àdhuc en alguns carrers cèntrics, els camperols, capçats amb la típica barretina, paren llurs taules sobre les quals, damunt blanquíssimes tovalles, ofereixen els deliciosos torrons de mel i avellanes, procedents d'Agramunt.

Des del dia tretze, diada de Santa Llúcia, la fira de figuretes de Pessebre queda instal·lada a la plaça del davant de la Seu, a les grans escales, i pels carrers dels voltants. Es grandíssima l'afluència de públic, a totes hores, ja que la majoria de les famílies construeixen el Pessebre i cada any hi ha el desig de superar el de l'any anterior, i per això es compren figuretes noves i més boniques.

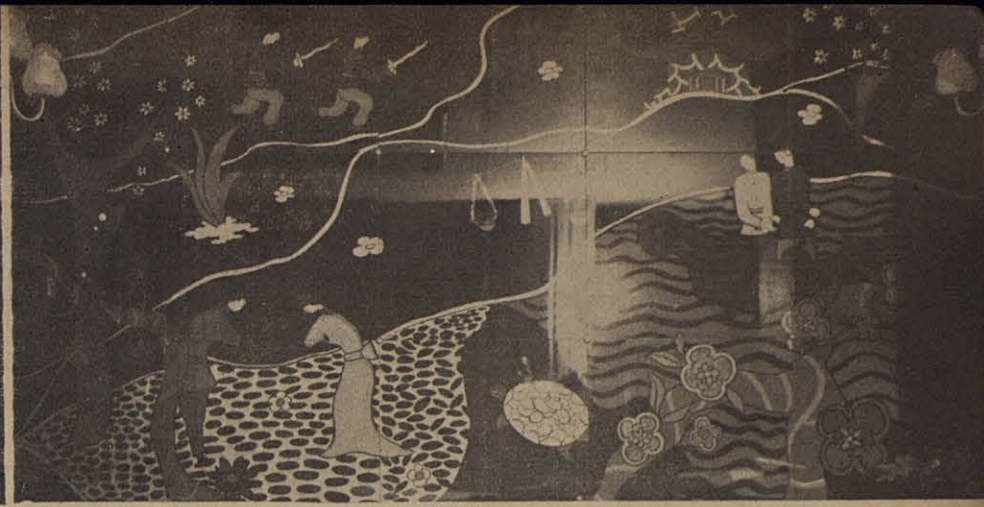
El Pessebre mostra les muntanyes, ben imitades amb grans trossos de suro, que amb llurs rugositats, ben enfarinades, donen la sensació de les roques nevades. I sempre, entre els camps o prades, simulats amb molsa, hi corre un rierol fet amb vidres i miralls o amb paper de plata. Sense cap dubte, el travessarà un pont damunt del qual passa una doneta amb un feix de llenya al cap. I en les voreres del riu, la dona que renta la roba i el pescador amb la seva canya... En llocs diversos, la dona que tira el blat de moro a les gallines, o el pagès amb la parella de bous... I la bauma amb els pastors, prop del foc, i l'àngel blanc sobre llurs caps, que els dona la bona nova del naixement. I pel camí llunyà venen els tres Reis d'Orient; cada dia se'ls farà avançar un xic per tal que, arribat el sis de gener, es trobin davant del Portal.

Tots han ajudat a la construcció del Pessebre. El pare o el germà gran han demostrat llurs habilitats, i àdhuc hi han instal·lat combinacions de llums i d'aigua, per a imitar el foc i els resplandors i els rius, i així contribueixen a donar més relleu al paisatge i a les escenes bíbliques. I parents i amics visitaran mutuament llurs Pessebres, i àdhuc hi tindran fàcil entrada els desconeguts, doncs tota la família s'enorgulleix d'aquella obra.

La fira d'indiots, capons i pollastres, a la Rambla de Catalunya, és també un dels espectacles tradicionals. Aquella avinguda que durant l'any és una de les més plàcides i senyoriales, s'omple d'animació i renou alguns dies abans de Nadal. Els pagesos de les rodalies barcelonines arriben fins la ciutat i es posen a banda i banda del passeig, amb llurs gàbies i cistelles plenes de pollastres i gallines i realitzen bons negocis. Els regateigs es barregen amb l'escataineig de l'aviram, en mig de grans grups formats pels tafaners i pels possibles compradors.

La revetlla de Nadal els mercats estan oberts fins quasi la mitja nit, il·luminats abundantment i adornats amb garlandes. Totes les "parades" estan netíssimes, lluent els metalls com si fossin d'or, i exhibint amb el millor gust les apetitoses mercaderies...

I a mitja nit, les campanes criden els fidels a la "missa del gall". S'omplenen completament les esglésies. No tothom hi assisteix amb veritable fervor religiós. Al costat dels que

Un nou exit d'Amichatis - Montero

Per SANTIAGO MELENDEZ

L'EMIGRACIO dels catalans a Amèrica s'inicia el segle XVIII. Fins llavors no ens estava oficialment permès arribar fins a aquest continent. Els Reis Catòlics ens imposaren aquest vet per les raons polítiques que tots sabem i les quals han desembocat amb èxit en l'ignominiós desastre imperialista de Franco, al cap de gairebé cinc segles.

Així i tot, Don Ferran i Donya Isabel (si ens atenim a les investigacions del savi peruà Ulloa) no pogueren evitar la intervenció catalana en l'empresa de la descoberta d'Amèrica, en posar-la en mans del navegant català Cristòfor Colom, el qual, segons Ulloa, ja sabia que aquest continent existia, per haver-hi desembarcat amb molta anterioritat comanant una nau pirata. Essent així, anaven a la segura i valia la pena de claudicar. En dir, després, que l'almirall era italià, quedaven bé amb la seva història. Això no fou obstacle perquè, temps a venir, un altre català que entaforaren entre els civilitzadors (el Pare Les Cases) per poc els liquidés el negoci, revolucionant els indis amb les seves humanes doctrines.

A partir, doncs, del segle XVIII, els catalans iniciaren lliurement l'emigració arreu de l'Amèrica llatina, però llur activitat resta sortosament exclosa de la cosa oficial. Això ens afavorí naturalment, i des de llavors la tradició catalana s'ha posat de relleu en totes les empreses.

Arreu d'aquest magnífic país que és Xile hi ha mostres grandioses de la petjada catalana en les diverses activitats comercials i industrials.

Ací, a Santiago, especialment, les trobem, i un dels homes que més ha contribuït amb el seu esforç i esperit d'empresa, és el senyor Lluís Pubill, que amb els seus germans com a col·laboradors, ha muntat un establiment digne d'ésser comparat amb els millors de Barcelona i d'arreu d'Europa. Em refereixo als Establiment "Oriente", de la plaça Baquedano.

Obrir un negoci d'aquesta mena es presta a caure en el

segueixen les cerimònies amb fe i devoció, hi ha també els que hi van sota l'impuls d'aquest esperit de tradició i costum que, com hem dit, sentim vivament els catalans. La música, les cançons de Nadal arriben al cor de tots i aquelles paraules: "Pau en la terra als homes de bona voluntat", ressonen a les naus del temple, surten al carrer i omplen l'espai... ¡Llástima que siguin oblidades, tan fàcilment!

Nosaltres voldriem aquesta pau entre els homes, aquesta germanor. Nosaltres, que per culpa de la traïció i d'una

què és vulgar, però resulta pràctic. Ara bé, fer d'un semblant negoci una cosa digna i de bon gust, on la seriositat prestigia tant al client com al país i a la ciutat on estigui obert, això ja és més difícil. Pels germans Pubill, n'obstant, les dificultats no compten. Ells plantaren, fa uns anys, un petit negoci a aquella cantonada, prop del cinema, que ja insinuava el concepte elevat que ells tenien del "mètier". Després obriren la pastisseria d'enfront i la "rotisserie", amb tot l'anexe de derivats i amb el luxós i exquisit restaurant. Seguidament s'emprengueren la instal·lació de la cèlebre pèrgola, que ve a ésser la única terrassa de Santiago, i aquest any, per Nadal, inauguraren el "Dining Room", que és un èxit en tots els aspectes i una prova més del valer i "savoir faire" d'aquests autèntics "maîtres" que són els germans Pubill.

Com tots els homes d'empresa que saben fer bé les coses, Don Lluís Pubill s'ha preocupat de que fos un artista conscient i expert el que decorés les seves realitzacions. No podia haver encertat més en encarregar la decoració, que confiant-la al jove decorador Amichatis-Montero. Aquest artista, que ja aconseguí un brillant exit amb la instal·lació de la pèrgola, l'ha arrodonit ara amb la decoració del nou "Dining Room".

Amichatis-Montero ha demostrat amb aquesta decoració que, per a ell com per al senyor Pubill, no hi ha problema difícil que no resolgui. Cal sols donar un cop d'ull a la configuració del saló, per a comprendre els problemes que ha resolt tan admirablement. De tots se'n ha sortit elegantment, amb simplicitat i millor gust, sols emprant com a element decoratiu quatre grans cristalls pintats, d'assumpte xinès a fons negre, que col·locats en els murs del fons i de l'altre extrem del saló, formen el conjunt de manera originalíssima.

Ens cal felicitar, doncs, els germans senyors Pubill per aquesta nova prova de llur atinada activitat, i també el mestre decorador Amichatis-Montero. Cadascun d'ells, en llur especialitat, han contribuït a enaltir el concepte de l'art, del seny i la ponderació catalana en el cor d'aquesta terra de Xile.

guerra, ens veiem allunyats de la nostra estimada Pàtria, evocant amb enyorament tots aquells costums entre els quals hem nascut i ens hem criat.

Desitgem per a tots els nostres compatriotes, per a la nostra Catalunya, i també pels fills d'aquest Xile que tan amorosament ens ha acollit, una peu veritable i eterna.

I desitgem que tota la humanitat es vegi lliure de tirans i d'opressors; i que els homes se sentin per a sempre germans, per llur esperit d'àmplia comprensió i tolerància.

Forn "Nueva París"

JOSEP RIUMALLO P.

TELEFON 32769

LIRA. 144

SANTIAGO

ELABORACIO DE PA AMB

FARINES DE PRIMERA QUALITAT

REPARTIMENT A DOMICILI

Instal·lacions i reparacions elèctriques d'Agustí Tafall

Autoritzat per la D. G. S. E.

Natucana, 565

Tel. 94948

Compra - venda de motors i venda de
tota mena de materials elèctrics

MOBLES

Tarragó, Vives i Cía. Ltda.

Mobles rustics de qualitat per a cases de:

- * ESTIUEIG
- * "FUNDOS" i
- * CIUTAT

EXPOSICIO, VENDA I OFICINES

Av. PROVIDENCIA 1190 — TELEFON 46622

Fàbrica: GIRARDI 1427

CONSTRUCTORS

INSTAL·LACIONS

NOTICIARI

Franco, criminal de guerra.

Miquel Santaló, actual Ministre d'Instrucció Pública de la República Espanyola, en presidir l'acte organitzat a Mèxic per Esquerra Republicana de Catalunya, per a protestar del lliurament del nostre President Màrtir, Lluís Companys, va proposar al Govern de la República Espanyola, que es dirigeixi al Tribunal que jutja els criminals de guerra, per acord de les Nacions Unides, demanant la inclusió de Franco en la llista d'aquests criminals com a responsable del segrestament i assassinat de Lluís Companys.

L'acte tingué lloc a l'Amfiteatre Bolívar de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic.

"La Vanguardia" de Barcelona.

Una mà amiga ens ha tramès uns exemplars d'aquest diari barceloní; el seu sol aspecte demostra fins on el règim franquista ha portat el benestar a la nostra Pàtria. En un dels exemplars hi trobem la ressenya de la brillant recepció que va celebrar-se a la Capitania General amb motiu de l'aniversari del nomenament de Franco com a generalíssim, que va fer-se ell mateix en 1936. Entre els assistents hi ha un regidor de l'Ajuntament de Barcelona que es diu Frouchman (consti que no hi hem afegit cap lletra), com és natural es varen pronunciar uns quants discursos i es varen enviar uns telegrames d'adhesió al Caudillo. A la pàgina de cables n'hi ha un de Madrid, donant compte d'una nota

de la policia que diu el següent: "Per desgràcia, és ja freqüent l'actuació d'uns desaprensus que s'ofereixen com a intermediaris, gestors o enllaços prop dels organismes oficials, particularment els que tramiten qüestions industrials o mercantils, prometent, amb la seva influència, facilitar la resolució d'assumptes en tràmit, i que a més de cobrar pel seu suposat treball unes comissions més o menys crescudes, demanen quantitats molt més grosses que afirmen són destinades a convèncer els funcionaris que han d'intervenir en la resolució de l'assumpte". Acaba la nota demanant a tothom que denunciï a aquests **desaprensus**; a nosaltres ens sembla que no val la pena, doncs qui més els coneix és la mateixa policia franquista.

Un cronista, de viatge per Alemanya, acaba el seu article de la següent manera: "Es estrany aquest poble alemany tant ple de virtuts, tant ben educat, tant honest però que es deixa portar pel primer demagog que li surt al pas transformant-se en el més brutal, desprietat i viciós poble que mai hagi sofert la terra". I pensar que aquest poble brutal, desprietat i viciós és el que va ajudar el franquisme en la seva agressió contra la República!

Més endavant dos anuncis que ens han cridat l'atenció. En un d'ells un ciutadà ofereix mil pessetes de premi a aquell que li retorni la seva americana amb documents que, segons diu, va perdre al carrer de València entre Rambla de Catalunya i Passeig de Gràcia. Per a perdre una americana amb documents, o sigui la que hom porta, en ple mes d'octubre a Barcelona, només hi ha una manera: l'atracament. L'altre anunci es d'una exposició de quadres i com a gran cosa fan constar que tenen llum pròpia.

Fàbrica de
MITGES
fines

DE
MANUEL FRUNS
I FILLS

CUEVAS 1274
CASILLA 4066
TELÉFON 50654

SANTIAGO

CREADORS DE LES
FAMOSES MITGES

"PARAMOUNT"
"NORMANDIE"
"MITZI"

Publicitat

Oriente
DE
PUBILL GERMANS
• PLACA BAQUEDANO
TELÉFON 63767

RECEPCIONS, BANQUETS,
CASAMENTS, BATEIGS,
FESTES FAMILIARS, ETC.

Publicitat

Tal faràs...

En un camp de presoners de guerra, a la U. R. S., estan instal·lats més de tretze mil soldats de la famosa "División Azul" que Franco va enviar a Hitler com a vanguardia d'aquell milió de soldats que tenien de defensar Berlín.

Diu el cable que aquests presoners estan custodiats per soldats de l'Exèrcit Roig, de nacionalitat espanyola i antics combatents del nostre Exèrcit Republicà.

Els militars estraperlistes.

La premsa francesa comenta el gran amor que tenen pels negocis els militars franquistes: el locutor de Ràdio Sevilla, general Queipo de Llano, presideix el "Sindicato Nacional del Cartón" i, com a president, es guarda 15 cèntims per quilo de carbó. El general Saliquet ha instal·lat una fàbrica de savó a Madrid i aprofita la seva influència per a obtenir matèries primes i mitjans de transport fent una competència deslleial als altres fabricants. El coronel Troncoso, ex-cap de l'espionatge a la frontera francesa ha obtingut una concessió forestal a Oza (Alt Aragó) i així podriem formar una llista inacabable.

El bisbe d'Orense ha fet una Pastoral.

El doctor Nájera, bisbe d'Orense, ha dirigit als rectors del seu bisbat una pastoral, en la que deplora els mètodes de desnazificació que els aliats estan emprant a Alemanya i en la que prediu que els dotze punts de Thruman fracassaran igual que fracassaren els catorze de Wilson.

Ni la premsa ni la Ràdio franquistes han dit res fins ara d'aquesta pastoral que ha circulat privadament per tota la península. L'oportunisme continua, doncs, al servei del franquisme.

MAGATZEM de Materials DE Construcció

Castro, 501, cantonada a Toesca Telèfon, 67315

PINTURES NACIONALS I IMPORTADES.
TERRES DE COLORS PER ESTUC.
ARTICLES ELECTRICS I DE NETEJA
VIRUTILLA NACIONAL I IMPORTADA
CERA DE TOTES LES MARQUES
CALÇ, GUIX, etc, etc.

Mes milions.

El govern franquista ha aprovat un altre crèdit suplementari de dotze milions i mig de pessetes, destinats a augmentar els efectius i el millorament del material de la guàrdia civil.

Si recordem que en el pressuport ordinari dels franquistes ja hi ha més de mil milions de pessetes destinades a les forces armades, haurem de convenir que els guerrillers deuen fer molta feina.

El "Fuero de los Españoles".

Els sentiments democràtics del generalissimo, l'han portat a dictar el "Fuero de los Españoles". Donem a continuació un botó de mostra de la democràcia d'aquest fuero: "Es podran realitzar reunions públiques o privades a les quals hi concorrin més de vint persones, sense altres requisits que el permís del govern, la presència de l'autoritat i la prèvia especificació de l'objecte i temes a tractar en la reunió". Al nostre entendre, no hi ha cap necessitat de comentaris.

De Catalunya ens diuen...

L'aplec de Peu de Roques sol ésser per allà a les calorades del començ del mes d'agost.

No hi manquen cap any baralles.

Aquestes, devegades acaben amb sang.

Fa molta calor... els esperits s'escalfen... les llengües enraonen massa... les gorges coll avall es xuclen tupins de vi... i ... quan un hom menys s'ho pensa, s'adona que darrera o vora seu una munió de garrots mesuren les esques o estaburneixen les testes veïnes.

Llavors el bon seny aconsella fer vores a la brega, perquè qui s'hi fica rep i de debó.

Els de Peu de Roques no tenen altra raó mes que la garrotada.

Però en el darrer aplec de l'any que se'n va, no hi hagué baralles de sang, sinó de rialles.

El Ripés i el Friolet eren dos minyons de San Pere Sescgailles, poblet xic i veí de Peu de Roques.

Hi anaren a vendre mel.

Les bones dones en compraven; la minyonada, no.

El Ripés no era pas mansoi; i això que era cepat.

Perquè un boveret gosat li etzibava una peça de deu cèntims falsa, se n'arborà d'esvalotada manera.

I començà d'anar darrera, d'ell amb cridòries i males paraules.

—¿Que és això? — li féu un minyonàs de Peu de Roques, posant-se davant del Ripés.

I sense esperar paraula de resposta, li enclotà tan ampla clatellada que ressonà com un aplaudiment en sec i aïllat.

PRESSUPOSTOS — CONSTRUCCIONS

RAMON SANROMA

HUERFANOS, 1164 (Galeria Alessandri) - OF. 41

TELEFON 84318

El Friolet en sentir aquell esclafit tan ressonaire, trencà en abundoses rialles, de les quals no se'n podia pas avenir ningú.

I el seu riure s'encomanà.

I tot l'aplec reia i més reia i sense saber el per què.

—Noi! — li demanà el minyonàs de Peu de Roques, — ¿per què rius tant?

Ell féu, ja asserenat, aquesta resposta:

—Minyons de Déu... quina clatellada tan malaguanyada!

—¿Per què? — encuriosits li tornaren tots.

—Perquè hauria estat millor que, per comptes de caure en l'ample clatell del meu companyó, s'hagués arribat fins a Madrid i hagué envermellit i ensagnat, pero de debò, el clatell del *Generalissimo*...

Ara sí que reien tots i de bon cor: i més en dir la paraula castellana a to i a caire de caserna militar.

El de Peu de Roques aleshores no reia.

Com qui renega deia aquestes paraules:

—Clatellada... que envermelleix... que ensangona... No! no! Amb això... que mata les cuques maleïdes...

I brandava enlaire bo i amenaçant terres anllà, el seu garrot, que semblava un parpal de gegant.

Tothom aplaudí.

Tothom ho sentia.

Era la veu silenciosa de la nostra NACIO.

Activitats Franceses.

La Comissió d'Afers Estrangers de l'Assemblea Consultiva de França va enviar un qüestionari als representants dels principals partits polítics d'Espanya, preguntant si, al seu criteri, França havia de trencar les seves relacions diplomàtiques i comercials amb l'Espanya franquista.

Varen contestar afirmativament: Solidaritat Catalana, Esquerra Republicana de Catalunya, Partit Socialista Unificat, Partit Nacionalista Basc, Unió Republicana, Izquierda Republicana, Partit Socialista Obrer i Partit Comunista.

Una opinió de Léon Blum.

Aquest dirigent del Partit Socialista Francès ha fet unes declaracions, publicades editorialment a "Le Populaire", en les quals manifesta la seva opinió de que les tres grans potències han de trencar immediatament tota mena de relacions amb en Franco. A continuació fa referència a l'admissió d'un representant oficiós del Govern Republicà Espanyol, prop de l'actual Govern Francès.

Recentment, el senyor Léon Blum s'ha traslladat a Lausana, on ha sostingut una llarga entrevista amb l'ex-

PERRUQUERIA
I PERFUMERIA

Godoy

Importadors d'articles de perfumeria de les
millors marques

SALO PER A SENYORS I SENYORES

MANICURA

PERMANENTS A L'OLI

PENTINATS

AHUMADA, 195

TELEFON, 85956

Conseller de la Generalitat, bon amic i magnífic poeta Ventura Gassol.

Activitats republicanes a l'Uruguay.

Patrocinat pel Centre Republicà Espanyol, per la Casa de Galícia, per l'Agrupació de Catalans de l'Uruguay, pel Sindicat de Metges i per l'Associació de Visitadors Mèdics, s'ha constituït a la veïna república el Comitè d'Ajuda Sanitària als Espanyols Refugiats a França.

Es secretari d'aquest Comitè el nostre compatriota el Dr. Francesc Bergós Ribalta, el que en una intervist pública a "Lealtad", de Montevideo, diu que pròximament espera que podran embarcar la primera expedició de cent caixons amb un valor de 30.000 pessos uruguais.

En felicitar els amics de l'Uruguay fem vots perquè aquesta tasca esperoni els nostres compatriotes residents a Xile.

Audició "Per Catalunya".

Durant aquest mes de desembre han continuat les retransmissions d'aquesta popular audició. S'hi han evocat, la Costa Brava, el Parlament de la Catalunya autònoma, Joan Maragall, el Nadal a Catalunya i Francesc Macià.

A les felicitacions que continuament reben els nostres amics hi afegim la nostra.

Nova Edició.

El Centre Català i l'Instituto Chileno-Catalán de Cul.

FAIXES
I
MODELADORS

Dovita
ALVAREZ

ESTADO 99 • TELEFON 68559
• SANTIAGO •

Publicitat

tura han editat el llibre de Lluís Franquesa: "Instituciones Políticas del Antiguo Estado Catalán".

Aquest llibre pot adquirir-se a la secretaria del Centre.

Assistents a la manifestació oferta a l'amic Agustí Tafall per a acomiadar-lo de la vida de solter

Casament.

El dia 15 del corrent va tenir lloc a la casa de la núvia, el matrimoni d'Agustí Tafall amb la senyoreta Maria del Canto. L'agradable festa que va seguir a la cerimònia religiosa, va perllongar-se fins la matinada. No cal dir com els d'aquesta casa desitgem a l'amic Tafall i a la seva gentil esposa tota mena de felicitats.

Caiguda.

La senyora Eulàlia Ferrer de Morera, mare de la senyora Dolors Morera de Ferrer i dels nostres amics Joan, Josep i Fidel Morera va tenir la mala sort de caure i de trencar-se una cama.

Li desitgem un ràpid i total restabliment.

Operació quirúrgica.

El nostre bon amic i consoci Agustí Moliné ha estat sotmès a una intervenció quirúrgica, de la que es troba ja completament restablert. El felicitem ben cordialment.

Viatgers.

—Recentment ha tornat a Santiago, després d'una breu

Fotos "DIAMA"

BANQUETS,

RECEPCIONS,

MATRIMONIS

I TOTA MENA DE FESTES

ATENCIÓ IMMEDIATA

PREUS MODERATS

ARTURO PRAT, 82 interior

SANTIAGO

estada a Barcelona, la senyora Josefina Planes de Vinyes, esposa del nostre amic i consoci Ramon Vinyes. Han arribat amb ella el seu pare Sebastià Planes i el seu nebot Enric, pare i fill del nostre amic Enric Planes. A tots ells la nostra enhorabona.

—Ha estat una temporada a Buenos Aires el nostre amic Joaquim Almendros.

—Han marxat a Panamà i a Mèxic respectivament els nostres amics i consocis Ricard Roquer i Josep Maria Tamborero. Els desitgem molt d'èxit en els seus negocis i que aviat ens poguem retrobar tots plegats a la Rambla de Barcelona.

—Procedent de Barcelona, de la que va poder fugir el·ludint la persecució franquista ha arribat a Santiago la senyora Eugènia Aznar, vídua d'Inglès.

El seu marit, ferit de guerra, no va poder evaquar Catalunya i, fet presoner, fou fusellat després d'un Consell sumaríssim, pel delictes de formar part de l'exèrcit republicà.

Acompanyen a la senyora Aznar els seus fillets Victorina i Manuel.

Que en la seva estada a Santiago tinguin tota la sort que es mereixen aquestes víctimes del franquisme.

Defuncions.

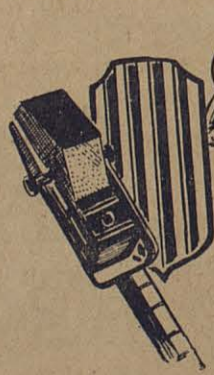
—El dia 3 del corrent morí a Santiago el Sr. Carles Teixidó. El seu enterrament va constituir una demostració del molt apreciat que era. Rebin els seus familiars el nostre sentit condol.

—El dia 17 va deixar d'existir el Sr. Antoni Torner. Encara que ja feia uns dies que estava malalt, ningú no es creia que el desenllaç estigués tant a la vora. Acompanyem en el seu dolor a la seva esposa, la senyora Josepa Juncà.

—El dia 25 va deixar-nos per a sempre en Pere Manghi. Italià antifeixista, en Manghi va fer tota la guerra civil al nostre costat i no sols era soci del Centre Català sinó que parlava correctament la nostra llengüa. Recentment havia rebut un cable de Pietro Neni en el que li demanava de retornar ràpidament a Itàlia, i fou quan Manghi estava preparant el seu viatge, que va allitar-se per no aixecar-se'n més.

El seu enterrament va constituir una manifestació de dol en la que italians, catalans i republicans espanyols varen confondre's per a retre a Pere Manghi el darrer homenatge.

Rebin la seva vídua i el seu fill el nostre sincer condol.

ESCOLTEU

TOTS ELS DIUMENGES

de 1,30 a les 2 de la tarda

"PER CATALUNYA"

Audició de "SOLIDARITAT CATALANA"

Radio "La Americana" C. B. 130 i C. E. 960 (ona curta)

Freqüència de 9660 Kc. Banda de 31 mt. Logitud d'ona 31,25 mt.

"El Negro y el Globo"

DE PEDRALS I CIA.
CASA FUNDADA L'ANY 1882

ROBA CONFECCIONADA DE TOTA MENA

SASTRERIA — CAMISERIA

Yungay, 2946 — Valparaiso — Telef. 2534

Tallers Electro Mecanics

DE VICENS PASCUAL I CIA.

10 de Julio, 1052 al 1056 — Telefon 74461

Servei elèctric d'automòbils atès per un expert tècnic català. — Especialitat en cotxes europeus, dinamos, clàxons i tota mena de recanvis.

TECHO ACANALADO

VENCEDOR

(M. R. Año 1935)

FONTOVA y FONT LTDA

Fabricantes

Calle Los Minerales 137 (ex-Costa) — Negrete
Correo 17 — Teléfono 60141
CONCHALI

Fàbrica de Mobles Colonials

Lord Cochrane, 565
Teléfon 66567

JOAN GRAMUNT MIR

MIDES ACURADES

COLL Y Cia. Ltda.

CONFECCIONS
EXCLUSIVES

SASTRERIA

Moneda, 926
Teléfon, 65392

SANTIAGO

FABRICA DE TEIXITS DE PUNT

CHILOE, 1296

TELEFON, 52626

LA FLOR DE AMERICA

DE JOAN PERIS

ESPECIALITAT EN ARTICLES D'ESPORT

VENDES AL MAJOR I DETALL

**ELS
VINS**

Moreira

**SON ELS
PREFERITS**

Publicitar

VICUÑA MACKENNA 1216
TELEFON 50701